

KPSS
2024
ÖABT

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

VIDEO
DESTEKLİ

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

ÇEVRE EĞİTİMİ
İLKOKULDA DRAMA
ALAN EĞİTİMİ
KONU ANLATIMLI

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



Komisyon

ÖABT Sınıf Öğretmenliği İlkokulda Drama, Çevre Eğitimi ve Alan Eğitimi Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6890-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

13. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Seyyide Bayraktar

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865v

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız,

Elinizdeki bu kitap, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Sınıf Öğretmenliği İlkokulda Drama, Çevre Eğitimi, Alan Eğitimi Testi kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...



Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.



<https://depo.pegem.net/2023-oabtsinifogretmenligi-ka-guncelleme.pdf>

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



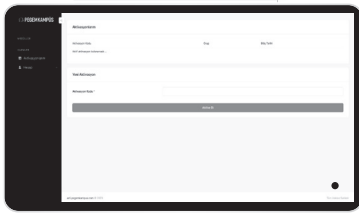
- 1 Kitapın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.



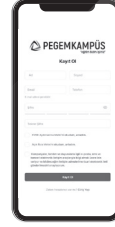
Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılırlarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:



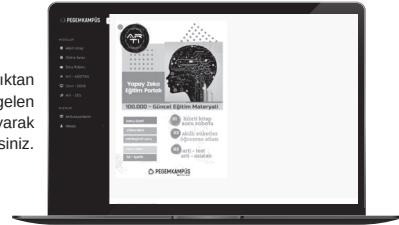
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.



Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.



Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.



Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.



Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: İLKOKULDA DRAMA	
DRAMA	1
Eğitimde Dramanın Kısa Tarihçesi	1
Temel Kavramlar	2
YARATICI DRAMA	3
Drama ve Oyun Arasındaki Farklar	4
PSİKODRAMA	5
SOSYODRAMA	5
Dramanın Öğeleri	6
Drama için Öğretmen Yeterlikleri	7
Drama Teknikleri	12
KAYNAKÇA	20
ÇÖZÜMLÜ TEST	21
ÇÖZÜMLER	25
2. BÖLÜM: ÇEVRE EĞİTİMİ	
ÇEVRE BİLİMİ	27
A. Çevre ve Öğeleri	27
B. Çevrenin Boyutları	27
C. Çevre Biliminin Tarihsel Gelişimi	27
EKOLOJİ	29
A. Ekosistemlerin Canlı Unsurları	29
B. Ekosistemler	32
İNSAN VE ÇEVRE	38
A. Nüfus ve Çevre	38
B. Tarım ve Çevre	38
C. Sanayileşme ve Çevre	39
D. Enerji ve Çevre	39
E. Çevre Kirliliği	40
ÇEVRE İLE İLGİLİ MEVZUAT VE KURULUŞLAR	47
A. Ulusal Kuruluşlar ve Faaliyetleri	47
B. Uluslararası Kuruluşlar ve Faaliyetleri	49
C. Çevreyle İlgili Ulusal ve Uluslararası Başlıca Sözleşmeler ve Kanunlar	50
ÇEVRE EĞİTİMİ	50
KAYNAKÇA	59
ÇÖZÜMLÜ TEST	60
ÇÖZÜMLER	64

3. BÖLÜM: İLKOKUL PROGRAMLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

2018 İLKOKUL PROGRAMLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Temel Felsefi Özellikleri	66
Öğretim Programında Temel Beceriler	67
Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı	69
Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları	70
Öğretim Programlarında Değerler	70
ÇÖZÜMLÜ TEST	71
ÇÖZÜMLER	73

4. BÖLÜM: İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİ

İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİ	74
Birinci Sınıf Öğrencilerin Gelişim Özellikleri ve İlk Okuma Yazma Öğretimi	74
İlk Okuma Yazmaya Öğretiminde Etkili Olan Faktörler	74
Cumhuriyet Dönemi'nde İlk Okuma Yazma Öğretimi	77
1924 İlkokul Programı	77
1926 İlkokul Programı	77
1936 İlkokul Programı	78
1948 İlkokul Programı	78
1968 İlkokul Programı	78
1981 İlkokul Programı	78
2005 İlköğretim Türkçe (1-5 Sınıflar) Programı	78
2015 Türkçe Dersi (1-8 Sınıflar) Öğretim Programı	78
Bireşime Dayalı Yöntemler	78
Harf (Alfabe) Tekniği	79
Ses Tekniği	79
Hece Tekniği	80
Ses Temelli Cümle Tekniği	80
Çözümlemeye Dayalı Yöntemler	80
Hikâye/Öykü Tekniği	80
Cümle Tekniği	81
Sözcük (Kelime) Tekniği	82
Karma Yöntem	82

İlk Okuma Yazma Öğretimi ve Ses Temelli Cümle Yöntemi.....	82
Birinci ve İkinci Sınıflarda Kullanılacak Defterlerin Özellikleri.....	83
2019 Türkçe Programı'nda Okuma ve Yazma Öğretimi.....	83
KAYNAKÇA	87
ÇÖZÜMLÜ TEST	88
ÇÖZÜMLER	91

5. BÖLÜM: TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ.....	93
2005 Sonrası Türkçe Dersi (1 - 4. sınıflar) Öğretim Programı ve Özellikleri.....	93
Öğrenme Alanları.....	94
Frith'in Okuma Gelişimi Sınıflaması	100
Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Türkçe Öğretimi..	102
1. Öğrenme.....	102
2. Öğrenme-Öğretme Süreci	102
3. Öğretmenin Rolü.....	103
Türkçe Dersinde Metin İşleme.....	103
Belli Başlı Dinleme, Konuşma, Okuma ve Yazma Türleri	105
Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme	108
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı Özellikleri ...	109
ÇÖZÜMLÜ TEST	111
ÇÖZÜMLER	115

6. BÖLÜM: İLKOKULDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

İLKOKULDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ.....	117
2018 İngilizce Öğretim Programı'nda Önemli Noktalar	120
İngilizce Öğretim Programı'nda Sınıf Düzeylerine Göre Önemli Hususlar	121
KAYNAKÇA	125
ÇÖZÜMLÜ TEST	126
ÇÖZÜMLER	128

7. BÖLÜM: FEN VE TEKNOLOJİ ÖĞRETİMİ

Fen Bilimleri.....	129
FEN VE FEN OKURYAZARLIĞI.....	129
FEN VE TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI	129
FEN, TOPLUM, TEKNOLOJİ VE ÇEVRE	139
FEN BİLİMLERİNE YÖNELİK TUTUMLAR	140
FEN BİLİMLERİ DERSİ GENEL AMAÇLARI.....	140
2006 Fen Bilimleri Programı Temel Özellikleri	140
2013 Fen Bilimleri Programı Genel Özellikleri ..	142
2018 Fen Bilimleri Programı Özellikleri.....	144
KAVRAM ÖĞRETİMİ	148
Kavram Geliştirme Süreçleri	148
Kavram Haritaları	149
Kavram Ağları	150
Zihin Haritaları	151
Bilgi Haritası.....	151
Anlam Çözümleme Tabloları.....	152
Vee Diyagramları	152
ÖĞRETİM MODELLERİ.....	154
Sorgulamaya Dayalı Öğrenme	154
Probleme Dayalı Öğrenme	157
Proje Tabanlı Öğrenme.....	158
Öğrenme Döngüsü (5E Öğrenme Modeli)	160
FEN ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	161
KAYNAKÇA	172
ÇÖZÜMLÜ TEST	173
ÇÖZÜMLER	177

8. BÖLÜM: İLKOKULDA MATEMATİK ÖĞRETİMİ

MATEMATİK NEDİR?	179
Matematiğin Temel Elemanları	179
MATEMATİĞİ ÖĞRENME VE ÖĞRETME	180
Davranışçı Yaklaşım	180
Bütünlükçü (Gestaltçı) Yaklaşım	180
Fonksiyonalist Yaklaşım	181
Bilişsel Gelişmeci Yaklaşım	181
Yapılandırmacı Yaklaşım	181
Buluş Yoluyla Öğrenme	181
Tam Öğrenme	182
Bilgi-İşlem Yaklaşımı	182
Anlamli Öğrenme (Sunuş Yoluyla Öğretim).....	182
GERÇEKÇİ MATEMATİK EĞİTİMİ	183
Çoklu Zekâ Kuramı	183
Öğrenme Stilleri	183
MATEMATİK ÖĞRETİMİ YÖNTEMLERİ	183
İLKOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	184
2004 Programının Özellikleri	185
MATEMATİK EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI	186
PROBLEM ÇÖZME	188
MATEMATİK EĞİTİMİNDE PROBLEM ÇÖZME	193
DOĞAL SAYILAR VE DÖRT İŞLEM ÖĞRETİMİ	193
DOĞAL SAYILARIN ÖĞRETİMİ	194
İlkokul Matematik Dersi Öğretim Programı'nda Doğal Sayılar Alt Öğrenme Alanı Kazanımları.....	194
Hazırlık Çalışmaları	195
Bir Basamaklı Doğal Sayıların Öğretimi	196
İki ve Daha Çok Basamaklı Doğal Sayıların Öğretimi	196
DOĞAL SAYILAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ÖĞRETİMİ	197
DOĞAL SAYILARDA DÖRT İŞLEM ÖĞRETİMİ	198
Toplama İşleminin Öğretimi	198
Çıkarma İşleminin Öğretimi	202
Çarpma İşleminin Öğretimi	204
Bölme İşleminin Öğretimi	207
KESİR SAYILARI VE DÖRT İŞLEM ÖĞRETİMİ	210
GEOMETRİ ÖĞRETİMİ	214
ÖLÇME VE ÖLÇÜLER ÖĞRETİMİ	219
VERİ ÖĞRETİMİ	225
2018 Matematik Programı (1-4. Sınıflar Öğrenme Alanlarının Sınıflara Göre Dağılımı)	227
KAYNAKÇA	228
ÇÖZÜMLÜ TEST	229
ÇÖZÜMLER	233

9. BÖLÜM: HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ	235
Hayat Bilgisi Dersinin İçeriği	235
Hayat Bilgisi Öğretiminin Amaçları	236
DÜNYADA HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	237
TÜRKİYE'DE HAYAT BİLGİSİ DERSİNİN GELİŞİMİ	238
2018 İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ PROGRAMI	239
HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRETMENİN ROLÜ ..	245
KAYNAKÇA	246
ÇÖZÜMLÜ TEST	247
ÇÖZÜMLER	250

10. BÖLÜM: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ	252
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE FARKLI YAKLAŞIMLAR	252
DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER GELENEĞİ	253
TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLGİLER GELENEĞİ	255
SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLİMLER	256
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARI	256
PROGRAMIN YAPISI	260
BECERİLER	260
KAVRAM ÖĞRETİMİ	266
DEĞER ÖĞRETİMİ	267
ÖĞRENME ALANI	270
Birey ve Toplum	270
Kültür ve Miras	271
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	271
Bilim, Teknoloji ve Toplum	271
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	272
Etkin Vatandaşlık	272
Küresel Bağlantılar	273
KAYNAKÇA	275
ÇÖZÜMLÜ TEST	276
ÇÖZÜMLER	280

11. BÖLÜM: BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA ÖĞRETİM

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF KAVRAMI	282
Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasını Zorunlu Kılan Nedenler	282
Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretimin Esasları	283
Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretimin Yararları	284
Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretimin Sınırlılıkları	285
Birleştirilmiş Sınıfların Oluşturulması	285
Birleştirilmiş Sınıflı Okulların Kendine Özel Durumları	286
Öğrencilerin Kendi Kendilerine Çalışmaları	287
Öğretmenli Dersler	288
Ödevli Dersler	288
Sınıf Çalışması	290
Küme Çalışması	290
İlgi Kümeleri	290
Seviye Grupları	291
Bireysel Çalışma	292
Sesli Çalışmalar	292
Sessiz Çalışmalar	293
Yardımcı Öğrenciler	293
Planlı Çalışma	293
Çalışma Ortamı	294
ÖLÇME - DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ	294
Dereceleme Ölçekleri Kullanma Nedenleri	296
KAYNAKÇA	296
ÇÖZÜMLÜ TEST	297
ÇÖZÜMLER	299

12. BÖLÜM: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİMİ	300
4. SINIF ÜNİTE KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	303
Günlük Hayattaki Dinî İfadeler	303
Güzel Ahlak	308
Din ve Temizlik	308
Hz. Muhammed'i Tanıyalım	309
KAYNAKÇA	315
ÇÖZÜMLÜ TEST	316
ÇÖZÜMLER	319

13. BÖLÜM: MÜZİK ÖĞRETİMİ

MÜZİK ÖĞRETİMİ	321
Müzik Dersi Genel Amaçları	321
Öğretim Programında Müzik Eğitimi Genel Amaçları	321
Müzik Öğretim Programı Temel Özellikleri	321
Temel Beceriler	321
Öğrenme Alanları ve Özellikleri	322
Çocuklar için Şarkı Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	324
KAYNAKÇA	324
ÇÖZÜMLÜ TEST	325
ÇÖZÜMLER	327

14. BÖLÜM: GÖRSEL SANATLAR

GÖRSEL SANATLAR	328
Görsel Sanatlar Programı'nın Temel Hedefleri	328
Öğrenme Alanları	328
Görsel Tasarım İlkeleri	329
Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri	331
Çocuk Resimlerinin Özellikleri	332
Çocuklarda Çizimlerin Gelişim Dönemleri	333
Görsel Sanatlar Programlarında Yer Alan Bazı Çalışmalar veya Teknikler	337
KAYNAKÇA	338
ÇÖZÜMLÜ TEST	339
ÇÖZÜMLER	342

15. BÖLÜM: BEDEN VE OYUN EĞİTİMİ

BEDEN VE OYUN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİ	344
2018 Beden ve Oyun Eğitimi Programı Genel Amacı	344
2018 Beden ve Oyun Eğitimi Dersinin Temel İlkeleri	344
Öğretim Programı Yapısı	345
Hareket Becerileri ile İlgili Kavramlar	346
Oyun Stratejileri / Taktikleri Geliştirme ve Kullanma Becerisi	348
Kişisel, Sosyal ve Düşünme Becerileri	349
KAYNAKÇA	354
ÇÖZÜMLÜ TEST	355
ÇÖZÜMLER	359

İLKOKULDA DRAMA

Yaratıcı drama ve eğitsel drama, örgün eğitimin her kademesinde, yaygın eğitimde, dersler içinde bir öğretim yöntemi olarak kullanılabilir. Drama etkinliklerine dayalı öğrenme ve öğretme süreçleri ilkökul öğrencilerinin gelişim süreçlerine uygundur. Drama, somut işlemler dönemi ve oyun yönelimli olan ilkökul çocukları için en uygun öğrenme yollarından biridir.

Drama

- ✓ Somut deneyim sağlar.
- ✓ Oyun ve canlandırma temellidir.
- ✓ Çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinimsel yönleriyle bir bütün olarak gelişimini sağlar.

Drama, öğrenci merkezli eğitim yaklaşımlarıyla uyumlu öğrenme yaşantıları sağlar. Yapılandırmacı, aktif öğrenme, işbirlikli öğrenme ile uyumludur. Çoklu zekâ anlamında öğrencilerin birden fazla zekâ alanının kullanımı ve gelişimini destekler.

Drama

- Çocukların hem motor hem de bilişsel gelişimini destekler.
- Benlik algısı ve öz güven gelişimine katkı sağlar.
- Etkili iletişim, kendini ifade etme ve akıcı konuşma gibi dil becerilerini destekler.
- Grup yaşantıları ile sosyal yeterlik ve sosyal kabulü destekler.

Dikkat!

Oyun temelli
Canlandırma
Bütüncül gelişim
Duyuşsal-sosyal
Empati

Drama özellikle duyuşsal ve sosyal içeriğe sahip kazanımların öğrencilerde yaşantı yoluyla geliştirilmesinde etkilidir. Bu bakımdan "Aşağıdaki kazanımlardan hangisi drama yoluyla kazandırılmaya daha uygundur?" şeklindeki bir soru için öncelikle "duyuşsal-sosyal" ve "empati" içerikli bir kazanım aranmalıdır.

NOT!

Eğitimde drama herhangi bir konuda doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak bir grupta ve grup üyelerinin birikimlerinden ya da yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır.

"Eğitim amaçlı drama, özel olarak düzenlenen yaşantıları;

- ✓ somut bir şekilde hissetme yoluyla, sosyal, evrensel,
- ✓ soyut kavramların, canlandırılarak anlamlı hâle getirildiği ve öğrenildiği bir eğitim yöntemidir." (Lindvaag ve Moen, 1980)

Drama bir disiplin, bir öğretim yöntemi ve bir sanat eğitimi alanıdır. Sanatsal ve estetik gelişime de katkı sağlar.

Eğitimde Dramanın Kısa Tarihçesi

Türkiye'de 1980'li yıllardan bu yana çağdaş anlayışla gelişen "Eğitimde Drama" kavramı uygulama ve kuramsal açıdan farklı yaklaşımlara tanık olmuştur. Bu farklı yaklaşımlar yaratıcı drama disiplini ile ilgilenen bireylerin bu alana ilişkin görüşlerini ve düşüncelerini de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Alana ilişkin kullanılan söylemler; alan uzmanları tarafından geliştirilmiş, değiştirilmiş ve yaratıcı dramanın daha çok yöntem olarak kullanıldığı farklı öğretmenlik biçimlerinin açığa çıkmasına neden olmuştur.

İngiltere'de ortaya çıkıp yaygınlaştığı biçimiyle "Eğitimde Drama" (Drama in Education), özellikle 1950'li yıllardan beri çocukları yaşadıkları dönemin farkına ve bilincine vardırmak üzere yöntem odaklı olarak gelişmiştir.

Eğitimde drama, İngiltere üzerinden diğer ülkelere özellikle Dorothy Heathcote'un uluslararası atölye çalışmaları ile yayılmış, okulların eğitim programlarında yer almıştır.

ABD, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelere daha çok öğretim yöntemi ve bilgisi boyutuna odaklanan özgün çalışmalar olarak algılanan kavram, Yaratıcı Drama (Creative Drama) olarak adlandırılmaktadır.

Yaratıcı dramanın tarihsel gelişimini anlatan, Harriet-Finlay Johnson'un "Öğretimde Dramatik Yöntem" (1912) adlı kitabı bu alanın öncülerinden biri olduğunu göstermektedir. Johnson, çocukların doğal dili olan dramatik oyunlar aracılığı ile görerek ve yaparak daha iyi öğrenmediği düşüncesini savunur. Johnson, yaratıcı dramayı "bilmek için olan isteğin artması" olarak değerlendirmektedir. **Harriet-Finlay Johnson, dramayı öğretim programındaki temaları öğretme konusunda denemiştir.**

Caldwell Cook, "Oyun Yolu" (1917) adlı kitabında oyun etkinliğinin eğitimin temeli olduğunu savunmuştur. Caldwell Cook'a göre yapmak, oynamak ve kendiliğindenlik öğrenmek için anahtar kavramlardır. Cook, oyunu bir araç olarak İngilizce öğretiminde kullanmıştır.

Drama/Tiyatro eğitmeni ve kuramcısı olan Brian Way; "Yaratıcı drama eğitimi çocukların profesyonel aktörler olarak yetiştirilmesi için mi sürdürülmeli ya da sadece çocukların imgeleminin kaynağını oluşturan yaşantıların kullanıldığı süreçler olarak mı sürdürülmelidir, yaşantı odaklı sürdürülen yaratıcı drama eğitsel değerini kendiliğinden içinde barındırmakta mıdır?" sorgulamasıyla öğretmen merkezli, geleneksel, metinler üzerinden ve metinlere bağlı kalınarak sürdürülen çalışmaları, çalışmaların sonucunda gösteri yapılacak biçimde yapılandırılmasını eleştirmiş; süreç odaklı, öğrencilerin yaşantılarından yola çıkılarak sürdürülen süreçleri savunmuş ve yaratıcı dramanın amacını belirlemek için yapılan tartışmaları kutuplaştırmıştır. Bu tartışmaların sonucunda yeni bir anlayış olarak "Eğitimde Yaratıcı Drama" kavramı alandaki adını almıştır. Öğretmen yetiştiren yüksekokullarda Dorothy Heathcote ve Gavin Bolton gibi önemli uygulayıcılar, drama uzmanlaşmaya gidecek yolları açan ve öğretmenlerin gelişimlerini hedefleyen eğitimler vermişler, drama ve tiyatronun okul eğitim programlarına girerek öğrenciler için yaratıcı öğrenme alanları olarak geliştirilmesine katkı getirmişlerdir. Bu çalışmaların, İngiltere'deki drama gelişimine etkisi çok olmuştur. İngiltere'de eğitimde drama çalışmaları, bu zaman diliminde öğretmenlerin, keşifler için rol içinde öğrencilerle birlikte bir alan düzenlediği, bunun hem yaratıcı bir oturum hem de öğrenim aracı olarak yani yöntem olarak değerlendirildiği bir süreci kapsamıştır.

Temel Kavramlar

İçinde pek çok oyun ve canlandırma etkinliklerinin olduğu eğitimde drama; dramatik, dramatik oyun, dramatizasyon, çocuk tiyatrosu gibi bazı kavramlarla karıştırılmaktadır. Birbirinden farklı anlamlarda olan ancak birbirleriyle de ilişkili olan bu kavramların açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

Temel Kavramlar



Drama; içinde eylem olan, tüm yaşam durumlarını geniş ölçüde içeren her türlü etkinliktir.

Dramatik ise insanda içsel bir yaşantının, gerilimin olması durumudur. Dramatik sözcüğü buna ek olarak etkileyici, ani, birdenbire olan ve genellikle sürpriz hissi veren heyecanlı an; içinde gerilim, çatışma, karşıtlıklar bulunan olaylardır. Dramatik, içinde çatışma ve eylem gibi iki önemli öge barındırır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi drama ve dramatik sözcüklerinin ilk anlamı acıklı, hüznü eylemler demek değildir.

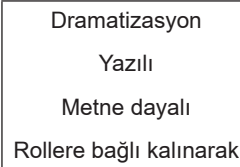
Dramatik oyun, oynayanların keşfettikleri ve çevrelerindeki tüm karakterleri ve hareketleri çoğunlukla taklit ettikleri özgür bir ortamda oynanan oyundur. Çocukların oynadığı evcilik ve doktorculuk oyunları, doğal gelişiminin bir parçası olan dramatik oyunların tipik örnekleridir.

Bu oyunlarda imgelemeye dayalı oyunlar daha yoğundur ve bu oyunlarda daha önceden hazırlanmış öyküler bulunmaz.

- Dramatik oyun; oyuna benzese de oyundan farklıdır.
- Bir grup gerektirir, bireysel değildir.
- Taklit (öykünme) içerir.
- Kendiliğinden gelişir.
- Başlangıcı ve sonu olmayabilir, anlıktır, süresi kestirilemez.
- Doğaçlama odaklı ve gelişimini gündelik yaşantılardan alır.

Dikkat!

Dramatizasyon, daha çok yazılı bir metne dayalı olarak bir konunun, öykünün, masalın ya da bir durumun oyunlaştırılması anlamında kullanılır.



Dramatizasyon kavramı daha önce de değinildiği gibi eğitim tarihimizde, eğitim programlarında bir öğretim yöntemi olarak yer almıştır. 1980'li yıllardan sonraki eğitim bilim çalışmalarında eğitimde drama ya da yaratıcı drama kavramları kullanılmaya başlanmıştır.

Dramatizasyonda konunun, metnin seçimi, rollerin dağıtımı daha çok drama eğitmeni ya da öğretmen tarafından yapılır. Katılımcılar öğretmen tarafından verilen rollere bağlı kalarak beden dili ya da sözel olarak canlandırmalar yapar, kendilerine verilen metinde bulunan karakterleri canlandırırlar.

Çocuk tiyatrosu, okul öncesi dönemden erginlik dönemine kadar, amatör veya profesyoneller tarafından çocuklar için yapılan tiyatrodur. Çocuk tiyatrosu, hem yetişkinlerin çocuklara yaptığı tiyatroyu hem de çocuk oyuncuların çocuklara veya yetişkinlere bir çerçeve sahne yapıldığı tiyatroyu, okullarda yapılan çocuk oyuncu veya yetişkin oyuncuların oynadığı tüm tiyatro çalışmalarını içerir.

Yaratıcı Drama

Doğaçlama, rol oynama gibi bazı tekniklerden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman bir soyut kavramı ya da bir davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği canlandırmadır (San, 2002: 81). Önceden yazılmış bir metne dayalı değildir.

Katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem durumları ve doğaçlama canlandırmalarını kapsar.

Yaratıcı Dramanın Genel Amaçları (Adıgüzel, 2018):

- ✓ Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirme
- ✓ Kendini tanıma, gerçekleştirme ve başkalarıyla iletişim becerisini geliştirme
- ✓ Demokratik tutum ve davranışlar geliştirme
- ✓ Estetik davranışlar geliştirme
- ✓ Eleştirel ve bağımsız düşünebilme becerisi geliştirme
- ✓ İş birliği yapabilme - birlikte çalışma becerisi geliştirme
- ✓ Sosyal duyarlılık yaratma
- ✓ Duygunun sağlıklı bir biçimde boşalımı ve kontrolü
- ✓ Dil gelişimi, sözel ve sözel olmayan ifade becerisini geliştirme

Yaratıcı Dramanın İlkeleri

- ✓ Yaratıcı dramada insana ve bireysel farklılıklara saygı esastır.
- ✓ Yaratıcı drama isteyen herkese açık olan, hayat boyu yararlanılabilecek bir alandır.
- ✓ Katılımda gönüllülük esastır.
- ✓ Yaratıcı drama gruba yöneliktir ve grup dinamiklerinden hareket eder.
- ✓ Her birey belli bir yaratıcılık potansiyeli ile doğar. Uygun ortam ve koşullarda bu potansiyel açığa çıkarılarak geliştirilebilir.

- ✓ Yaratıcı drama sonuca değil, sürece yöneliktir.
- ✓ Yaratıcı dramada grup üyelerinin kendilerine, birbirlerine ve lidere güveni esastır.
- ✓ Grup içinde güvenin geliştirilmesinden lider/öğretmen sorumludur.
- ✓ Yaratıcı dramanın özünde doğaçlamalar bulunur.
- ✓ Yaratıcı drama spontanlığı (kendiliğindenliği) önemlidir.
- ✓ Yaratıcı dramada evrensel değerler esas alınır.
- ✓ Yaratıcı drama hem bireye hem de topluma karşı sorumludur.
- ✓ Yaratıcı dramada katılımcılar hem izleyici hem de oyunculardır. Bu nedenle oluşturulan oyunlar da yine grup içindeki diğer katılımcılara sergilenir.
- ✓ Yaratıcı drama çalışmaları bir drama lideri ya da dramayı alanında kullanabilecek yeterliliğe sahip eğitimci ya da öğretmenler olarak adlandırılır.
- ✓ Yaratıcı drama disiplinler arası bir alandır, eğitim ve tiyatro, yaratıcı dramanın doğrudan yararlandığı iki önemli temel alanı oluşturur.
- ✓ Yaratıcı drama tiyatrodan farklı bir anlama sahiptir. Yaratıcı drama tiyatro yapmak değildir ancak tiyatrodan da sürekli beslenen bir alandır.
- ✓ Yaratıcı drama çalışmaları, alanın gerektirdiği özelliklere sahip belli bir mekânda ya da drama çalışmalarına uygun hâle getirilmiş diğer mekânlarda yapılır.
- ✓ Yaratıcı drama oyunların tüm genel özelliklerinden yararlanır.
- ✓ Oyundan, yaratıcı drama çalışmalarının hemen her aşamasında etkin olarak yararlanılabilmektedir. Yaratıcı drama oyun değildir.
- ✓ Yaratıcı dramanın bir yöntem (araç) ve bir ders (amaç) gibi farklı kullanım biçimi veya boyutları söz konusudur.
- ✓ Yaratıcı drama bir yapılandırmaya göre, birbirine sistematik bir biçimde bağlı olan belirli aşamalara göre yürütülür.
- ✓ Yaratıcı drama, psikodrama gibi bir iyileştirme, tedavi amaçlı, katılımcının öznel yaşantısına odaklanan çalışmalar yapmak değildir. Bu tür çalışmaları doğrudan amaç olarak taşımaz.

Yaratıcı drama, dramatizasyon değildir!

Dramatizasyon belli bir metne bağlı olarak yapılan canlandırmalardır. Dramatizasyon, dramada kullanılan bir teknik olmasına rağmen yaratıcı dramayla arasında farklılıklar vardır.

- Dramatizasyonda bir metne bağlı kalınır; roller ve olayın bitişi bellidir.
- Yaratıcı drama da ise bir metinden yola çıkılsa bile olayın nasıl biteceği ve roller katılımcılara bağlıdır.
- Yaratıcı drama katılımcıların tecrübelerine dayalıdır ve katılımcıları merkeze alır.
- Yaratıcı drama canlandırma odaklıdır. Bu odaklanma ise -mış gibi yapmaya, kurguya, spontaniteye (kendiliğindenliğe), daha çok doğaçlamaya ve rol almaya dayalıdır.
- Yaratıcı drama çalışmaları "Şimdi ve Burada" olgusu ile gerçekleştirilir.

Dikkat!**Yaratıcı /eğitsel drama çalışmaları tiyatro yapmak ve oyunculuk değildir.**

Drama, tiyatro formlarından da yararlanan bir disiplindir. Özünde "oyun" kavramı bulunur.

Drama, tiyatro formlarından da yararlanan bir disiplindir. Özünde "oyun" kavramı bulunur. Ancak "Yaratıcı eğitsel drama çalışmaları tiyatro yapmak ve oyunculuk değildir." (San, 1989)

Drama, tiyatro ile aynıymış gibi algılanmaktadır. Ancak aynı değildir. Tiyatro bir sanat dalıdır. Tiyatro seyirci için oynanır ve sanatsal bir kaygı taşınır, drama ise seyirci için değildir. Dramada bazı tiyatro tekniklerinden yararlanılmaktadır.

Drama öğrencilerin oyunculuk becerilerini geliştirmek amacı taşımaz.

Dramada oyun sahnelenmek ya da gösteri amacı ile ortaya konmaz.

Drama için bir alan gerekir ancak tiyatro gibi sahne, dekor, ışıklandırma vb. şart değildir. Hatta drama sınıf dışında bile yapılabilir.

Dikkat!

Drama sınıf dışı ortamda yapılıyor ise şunlara dikkat edilmelidir:

- Drama yapılabilecek alanlar öğretmen tarafından önceden gezilip görülmelidir.
- Drama planına uygun bir ortam tercih edilmelidir.
- Çocuklar için güvenli bir ortam oluşturulmalıdır.
- Gözlem yapmaya uygun bir ortam oluşturulmalıdır.

Dikkat!

Oyun ile eş anlamlı değildir!

Dikkat!**Drama ve Oyun Arasındaki Farklar**

Dramanın özünde "oyun" kavramı bulunur. Ancak oyun ile eş anlamlı değildir. Tuluk'a göre (2004) drama ile oyun arasındaki farklar şu şekilde açıklanabilir:

1. **Amaçlı olma bakımından** dramada belli eğitsel, sanatsal vb. amaçlar vardır ve bunlar lider ya da öğretmen tarafından belirlenir. Oyunda çoğunlukla belli bir amaç olmayabilir.
2. **Grup yaşantısı bakımından** drama bir grup yaşantısıdır. Oyun tek başına da oynanabilir.
3. **Kurallar bakımından** dramada kurallar çok kesin değil ve esnektir. Katılımcıların kendilerinden bir şeyler katmalarına izin verilir. Ödül veya yanlış yapma söz konusu değildir. Oyunlarda birtakım kurallar vardır. Kurallara uymayanlar oyun dışında bırakılabilir.
4. **Başlangıç ve sonuç bakımından** dramanın bir başlangıç ve sonuç bölümü olmayabilir. O anda yaratılır. Özellikle yaratıcı dramada ortaya çıkan ürün ilk kez oluşur. Oyunda bir başlangıç ve sonuç vardır. Çoğunlukla bir başarı söz konusudur.
5. **Sonuç ve süreç odaklı olma bakımından** drama doğru – yanlış, güzel – çirkin vb. yoktur. Sonuç değil, süreç önemlidir. Oyunlarda çoğunlukla sonuç önemlidir.
6. **Liderlik ile ilgili olarak** dramada bir lider (öğretmen) vardır. Grubun kendini keşfetmesine, geliştirmesine, kendini ortaya koymasına rehberlik eder. Oyunda yönlendirici yoktur. Bu görevi daha çok oyuncuların biri üstlenir.
7. **Estetik**; dramada estetik kaygı belirgindir. Bunun için sürecin içinde ve sonunda estetik biçimlere ulaşılabilir. Oyunda estetik kaygıdan çok, rahatlatma, enerji boşalımı gibi öğeler yer alır.

8. **Tartışma ve gözden geçirme;** drama sürecinde gözden geçirme ve tartışma yer alır. Oyunda ise bu öğeler yer almaz.
9. **Drama ve oyunun ortak** özelliği ise belli kurallar içinde sonsuz özgürlükler içermeleridir.

- Çocuklar dramada başarısızlık duygusu yaşamamalıdır.
- Çocukların iyi bir oyuncu olmaları beklenmemelidir.
- Drama çalışmalarında kazanan ya da kaybeden olmamalıdır.

Dikkat!

“-mış gibi yapmak”, bir rol üstlenmenin, bir rolü oynamanın, onu var etmenin temel süreçlerinden biridir ve bu temel süreç aynı zamanda kendini başkasının yerine koymak gibi bir işleve sahiptir.

“-mış gibi yapmak” oyunu ve rolün içinde olduğu canlandırmaların temel karakterini oluşturur. “-mış gibi yapmak” ya da “öyleymiş gibi olmak”; tüm sanat dallarında olduğu gibi yaratıcı dramının da olmazsa olmazlarından biridir.

Özellikle yaratıcı dramada önemli bir kavram olan spontanlık (kendiliğindenlik); bireyin dıştan bir dürtü almadan serbest ve bağımsız davranma yeteneği ve buna hazır olma durumudur. Buradaki hedef insana özgü kendiliğindenliği özgür bırakmak ve aynı zamanda insanın bütün yaşam örgüsünü anlamlı bir biçimde buna uyumlu hâle getirmektir. Kendiliğindenlik (spontanlık) serbest bırakılır ve yaşamla bütünleştirilirse yaratıcılık ortaya çıkar.

Bir başka açıdan spontanlık "duruma uygun uyarıcılar üretebilmek ve dıştan gelen uyarıcılara hazırlıksız uygun tepki ve geri bildirim verebilmek" olarak da tanımlanabilir.

Psikodrama

Psikodrama, sözcük olarak insanın iç dünyasını ifade eden “Psyche” ve hareketi, eylemi ifade eden “Drama” sözcüklerinin birleşiminden oluşmakta ve insanın iç dünyasının eyleme dönüşmesi anlamına gelmektedir. Psikodrama, Moreno’nun 1921-1925 yılları arasında Avrupa’da temellerini attığı “Sosyometri Kuramı”nın tekniklerinden biridir. Moreno’dan daha önceki dönemlerde “spontan tiyatroyu” sağaltım (iyileştirme) amaçlı kullanma girişimleri olmasına rağmen psikodramaya özgün bir yöntemdir.

Psikodramada temel amaç; bireyin kendisini rahatsız eden duygusal sorunlarını, kendisi ile benzer sorunlar yaşayan ve özel olarak belirlenmiş üyelerden oluşan bir grubun önünde gerçeğe yakın bir biçimde canlandırmasıdır. Bu canlandırmada sözel olan ve olmayan iletişim

biçimlerinin hepsinden yararlanılır. Şimdi ve burada anlayışı önemlidir, tekrar edilemez ve spontandır.

Kişilerin iç dünyalarını “eyleme dönüştürme”leri, “dışa vurmaları”dır. Psikodrama sorunları “yeniden yaşan-tılama” şansı verir. Bazen sorunlarını yeniden yaşantılayacak şekilde canlandırmanın bile iyileştirici etkisi vardır. Bireye duygusal sorunları ile ilgili “iç görü” kazandırır. Psikodrama sırasında bireyler “katarsis” yani duygusal boşalım yaşar. Öte yandan gruptaki diğer üyeler de kendi sorunları ile ilgili canlandırma yapınca “Bu türlü sorunları yaşayan sadece ben değilmişim.” yani “evrensellik duygusu” oluşur. Bireyler hem psikodrama liderinden hem de diğerlerinden geri bildirim alarak iç görü kazanır. Bunların yanı sıra geri bildirimler ile “gerçeği test etme”, “alternatif düşünceler geliştirme” ve “öğrenme/davranış değişikliği”ne olanak tanır.

Psikodramanın odağında birey vardır. Bireyi tanıma ve iyileştirme amaçlı kullanılır. Uygulaması psikoloji ve psikolojik danışma alan yeterlikleri gerektirebilir.

Sosyodrama

Bir grubun bir sosyal problemle ilgili bazı rolleri paylaşarak izleyiciler karşısında gerçek hayatta olduğu gibi oynamalıdır.

Psikodramadan farkı, her bireyin kendisini değil sosyal durumdaki farklı bir bireyi canlandırmasıdır. Dikkat bir grubun ortak bir problemi üzerindedir. Temsil edilen aslında kişi değil bir tiptir. Sosyodrama; sosyal durumu daha iyi anlamak, katılımcıların kendi rolleri ve diğer roller hakkında iç görü kazanmaları, konuyla ilgili duygusal boşalma yaşanmasını hedefler.

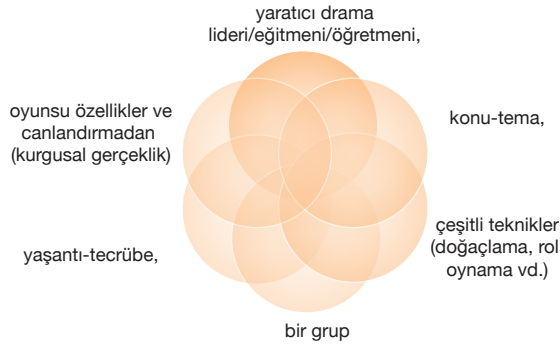
Psikodrama ile Sosyodramanın Farkları

Dikkat!

- Psikodramada kişisel bir problem, sosyodramada sosyal bir olay ya da problem ele alınır.
- Psikodramada odaktaki birey (protagonist) bulunurken, sosyodramada ise grup bulunur.
- Psikodrama kişisel problemlerin kökenine, sosyodrama ise kolektif kimliklerimizin kökenine eğilir.
- Sosyodrama önceden planlanmış bir mekân veya sahne gerektirebilir, psikodrama yer konusunda daha spontan ve esnek.

Dramanın Öğeleri

Eğitimde drama bir lider/öğretmenin yönlendirmesinde, yönetiminde herhangi bir konunun çeşitli tiyatro tekniklerinden yararlanarak, bir grupta (Drama bir grup etkinliğidir.) ve grup üyelerinin kendi yaşantılarından, tecrübelerinden yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Böylece dramanın öğelerinin bu tanımdan yola çıkarak; yaratıcı drama lideri/eğitmeni/öğretmeni, konu-tema, çeşitli teknikler (doğaçlama, rol oynama vd.), bir grup, yaşantı-tecrübe, oyunsu özellikler ve canlandırmadan (kurgusal gerçeklik) oluştuğunu görürüz.



Drama Eğitmeni (Lideri ya da Dramayı Alanında Kullanan Öğretmen)

Öğretmen/eğitmen, drama çalışmalarında katılımcılara "rehberlik" eden kişidir. Yaratıcı drama alanında süreci tasarlayan, biçimlendiren, yöneten lider/eğitmen-öğretmen kavramından; yaratıcı drama süreçlerine hâkim, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarda yeterli, uygulama becerisi de olan ya da aynı süreçleri bilip, farklı bir alanda uzman olan, dramayı bir yöntem olarak kendi alanında kullanan öğretmen anlaşılmalıdır.

Drama eğitmeni, drama sürecinin temellerinden ve önemli öğelerinden biridir. Drama sürecinin canlandırılarak anlamlandırılması liderin hedefleri ve yöntemleri ile ortaya çıkar ve belirlenir.

- Öğretmen drama çalışmalarını dışarıdan yönetebileceği gibi, role girip çalışmanın içinde yer alarak da yönetebilir, "öğretmenin role girmesi" tekniğinden faydalanılabilir.
- Dramada öğretmen, öncelikli olarak olumlu yaşantılara yoğunlaşmalıdır. Drama olumlu yaşantılarla başlamalı ve olumlu yaşantılarla tamamlanmalıdır.
- Her çocuğun dilsel ve kültürel yeteneği, öğrenme için araç olarak ele alınmalıdır.
- Bütün çocuklara gelişimleri ve ilerlemeleri için eşit olanaklar sunulmalıdır.
- Demokratik yaklaşım gösterilerek çocuklar arasında düşünce alışverişi desteklenmelidir.

Dikkat!

Öğretmenin Rolde Olması - Öğretmenin Role Girmesi

"Öğretmenin rolde olması" veya "öğretmenin role girmesi" tekniği, drama eğitmeni/öğretmeninin; canlandırmalar içinde uygun anlarda ve durumlarda, uygun bir role girmesi biçiminde gerçekleştirilir.

Buradaki temel amaç dramatik yapıyı zenginleştirme ve öğrenme olanaklarını artırmaktır. Drama eğitmeni/öğretmeni bu genel amacın dışında drama sürecinde çözülmesi gereken sorunları, gerilimleri ve çatışma anlarını zenginleştirme gereksinimi duyulan anlarda grubu harekete geçirmek, tüm katılımcıları sürece dahil etmek, katılımcıların ilgilerini artırmak, onların tam katılımını sağlamak, dramatik kurguyu ya da süreci başlatmak, oluşturmak, geliştirmek, yönlendirmek, biçimlendirmek veya süreci ilerletmek, canlandırmaları kontrol altına almak, gerilimi artırmak, yüzeysel ve alışlagelmiş düşüncelerin ötesine gidilip, aşılmasını sağlamak, çeşitli belirsizlikleri gidermek, farklı seçenekleri oluşturmak, canlandırma mekânını düzenlemek, süreç içerisinde oluşan öyküyü geliştirmek, grubun rol içinde etkileşimini sağlamak ve onları rol oynamaya hazırlamak gibi diğer amaçlara ulaşmak için bu teknikten yararlanılır.

NOT!

KPSS
2024
ÖABT

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

**VIDEO
DESTEKLİ**

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

**İLKOKULDA
TEMEL MATEMATİK
KONU ANLATIMLI**

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



Komisyon

ÖABT Sınıf Öğretmenliği İlkokulda Temel Matematik Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6890-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

13. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardiç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız,

Bu kitap, Kamu Personeli Seçme Sınavı Sınıf Öğretmenliği Alan Bilgisi Dersi İlkokulda Temel Matematik bölümündeki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinmeniz ve soruları kolaylıkla çözebilmeniz amacıyla farklı soru çeşitleri ile kendinizi geliştirmeniz sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuzluk etmek için hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT'de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da **0538 594 92 40** numarasına WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...



Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.



<https://depo.pegem.net/2023-oabtsinifogretmenligi-ka-guncelleme.pdf>

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



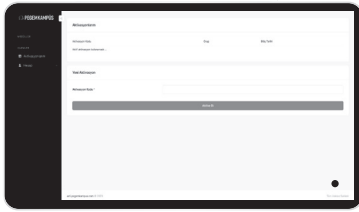
- 1 Kitapın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.



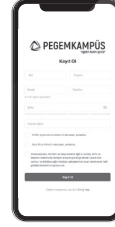
Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılırlarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:



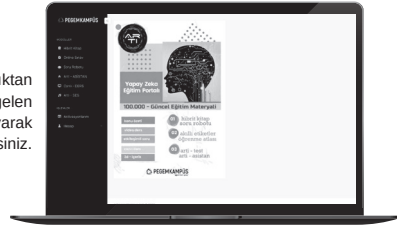
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna arti.pegemkampus.com yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.



Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "Aktivasyonlarım" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.



Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "Hibrit Kitap" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.



Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.



Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

MATEMATİK

1. BÖLÜM: KÜMELER

Kümelerin Gösterilişi.....	3
1. Ortak Özellik Yöntemi	3
2. Liste Yöntemi	3
3. Venn Şeması Yöntemi:	3
4. Boş Küme	3
5. Alt Küme	3
Evrensel Küme	5
Kümenin Tümleyeni.....	5
Özellikler	5
Kümelerin Kesişimi	5
Kümelerin Birleşimi.....	6
Kesişim ve Birleşimin Özellikleri	6
İki Küme Farkı	6
Özellikler	7
Çözümlü Test	8
Çözümler	10

2. BÖLÜM: SAYILAR

Rakam	12
Sayı	12
Doğal Sayılar	12
Tam Sayılar	13
Rasyonel Sayılar.....	13
İrrasyonel (Rasyonel Olmayan) Sayılar	13
Tek ve Çift Sayılar	13
Pozitif ve Negatif Sayılar.....	14
Ardışık Sayılar.....	14
Asal Sayılar	14
Asal Çarpanlarına Ayırma.....	15
Aralarında Asal Sayılar	16
Çözümlü Test	18
Çözümler	20

3. BÖLÜM: BASAMAK KAVRAMI VE TABAN ARİTMETİĞİ

Taban Aritmetiği.....	21
10 Tabanındaki Bir Sayının Herhangi Bir Tabanda Yazılması.....	22

Herhangi Bir Tabandaki Sayının Başka Bir Tabanda Yazılımı.....	22
a Tabanındaki Sayının a^n Tabanındaki Yazılımı	22
Herhangi Bir Tabana Göre İşlemler	23
Çözümlü Test	24
Çözümler	26

4. BÖLÜM: BÖLME, BÖLÜNEBİLME, OBE - OKEK

Bölme ve Kalan Özellikleri.....	28
Bölünebilme Kuralları	28
2 ile Bölünebilme.....	28
3 ile Bölünebilme.....	28
4 ile Bölünebilme.....	28
5 ile bölünebilme.....	29
7 ile Bölünebilme.....	29
8 ile Bölünebilme.....	29
9 ile Bölünebilme.....	29
11 ile Bölünebilme.....	29
EBOB - EKOK	30
Çözümlü Test	32
Çözümler	34

5. BÖLÜM: ÜSLÜ VE KÖKLÜ İFADELER

Üslü İfadeler	36
Özellikler	36
Köklü İfadeler.....	39
Özellikler	39
Çözümlü Test	42
Çözümler	44

6. BÖLÜM: ORAN - ORANTI

Oran	46
Orantı.....	46
Özellikler	46
Orantı Çeşitleri.....	47
1. Doğru Orantı	47
2. Ters Orantı	47
3. Bileşik Orantı.....	47

Aritmetik Ortalama	48
Geometrik Ortalama	48
Harmonik Ortalama	48
Dördüncü Orantılı	48
Çözümlü Test	49
Çözümler	51

7. BÖLÜM: ÇARPANLARINA AYIRMA VE ÖZDEŞLİKLER

Dağılıma Özelliği	53
Ortak Çarpan Parantezine Alma	53
Gruplandırma	53
Özdeşlikler	53
1. İki Kare Farkı	53
2. Tam Kare	54
3. Küp Açılımı	55
4. İki Küp Toplamı ve Farkı	55
5. Üç Terimli İfadeler	55
Sadeleştirme	55
Çözümlü Test	57
Çözümler	59

8. BÖLÜM: BİRİNCİ DERECEDE BİR BİLİNMEYENLİ DENKLEMLER

Birinci Dereceden İki Bilinmeyenli Denklem Sistemleri	61
1. Yok Etme Metodu	61
2. Yerine Koyma Metodu	62
Çözümlü Test	63
Çözümler	65

9. BÖLÜM: PROBLEMLER

1. Sayı, Kesir Problemleri	67
Çözümlü Test	71
Çözümler	73
2. Yaş Problemleri	75
Çözümlü Test	77
Çözümler	79
3. İşçi - Havuz Problemleri	82
Çözümlü Test	84
Çözümler	86

4. Hareket Problemleri	89
Çözümlü Test	91
Çözümler	93
5. Yüzde Faiz Problemleri	96
Çözümlü Test	98
Çözümler	100
6. Karışım Problemleri	102
Çözümlü Test	104
Çözümler	106

10. BÖLÜM: İKİNCİ DERECEDE DENKLEM VE EŞİTSİZLİK

İkinci Dereceden Denklemin Köklerinin Bulunması	108
1. Çarpanlara Ayırma Yöntemi	108
2. Diskriminant Yöntemi	108
İkinci Dereceden Denklemin Kökleri ile Katsayıları Arasındaki Bağlantılar	109
Kökleri Bilinen İkinci Dereceden Denklemin Yazılımı	110
İkinci Dereceden Eşitsizlikler	110
Birinci Dereceden Bir Bilinmeyenli Eşitsizlikler	111
İkinci Dereceden Bir Bilinmeyenli Eşitsizlikler	111
Tablo Çizimi	112
Eşitsizlik Sistemleri	114
İkinci Dereceden Bir Bilinmeyenli Denklemi Çözmeden Köklerin İşaretinin İncelenmesi	115
İkinci Dereceden Bir Bilinmeyenli Denklemin Köklerinin Bir Reel Sayı ile Karşılaştırılması	116
Çözümlü Test	117
Çözümler	119

11. BÖLÜM: İKİNCİ DERECEDE FONKSİYONLAR

İkinci Dereceden Bir Fonksiyonun Grafiği (Parabol)	121
A. Fonksiyonun Tepe Noktası	121
B. Fonksiyonun Eksenleri Kestiği Noktalar	122
C. Genel Parabol Grafiği	122
Grafiği Verilen Parabolün Denkleminin Bulunması	124
Çözümlü Test	126
Çözümler	129

12. BÖLÜM: BAĞINTI VE FONKSİYON

Sıralı İkili	131
Sıralı İkililerin Eşitliği	131
İki Kümenin Kartezyen Çarpımı	131
Kartezyen Çarpımının Özellikleri	132
Analitik Düzlem (Dik Koordinat Sistemi)	132
Bağıntı	133
Bağıntı Sayısı	133
Bağıntının Tersisi	134
Bağıntının Grafiği	135
Bağıntının Özellikleri	135
Denklik ve Sıralama Bağıntısı	138
Fonksiyon	139
Fonksiyonun Grafiği	141
Fonksiyon Çeşitleri	142
Fonksiyon Sayısı	144
Bir Fonksiyonun Tersisi	144
Fonksiyonların Bileşkesi	147
Fonksiyonlarda Dört İşlem	149
Permütasyon Fonksiyon	149
Tek ve Çift Fonksiyon	150
İki Fonksiyonun Birbiri Cinsinden İfadesi	150
Grafik Okuma	151
Çözümlü Test	152
Çözümler	154

13. BÖLÜM: İŞLEM VE ÖZELLİKLERİ

İşlem	156
İşlemin Özellikleri	156
a) Kapalılık Özelliği	156
b) Değişme Özelliği	157
c) Birleşme Özelliği	157
d) Dağılma Özelliği	158
e) Birim (Etkisiz) Eleman	158
f) Ters eleman	158
g) Yutan Eleman	159
Grup	160
Çözümlü Test	161
Çözümler	163

14. BÖLÜM: ÖZEL TANIMLI FONKSİYONLAR

Parçalı Fonksiyonlar	164
Dört İşlem	164
Bir Fonksiyonun Tersini Bulma	164
Parçalı Fonksiyonların Grafiği	165
Mutlak Değer Fonksiyonu	167
Mutlak Değer Fonksiyonunun Özellikleri	167
Mutlak Değer Fonksiyonunun Grafiği	168
İşaret (Signum) Fonksiyonu	168
Tam Değer Fonksiyonu	171
Tam Değer Fonksiyonunun Özellikleri	171
Tam Değer Fonksiyonunun Grafiği	174
Çözümlü Test	176
Çözümler	178

15. BÖLÜM: TRİGONOMETRİ

Yönlü Açılar	180
Birim Çember	180
Açı Ölçü Birimleri	180
Derece	180
Grad	180
Radyan	180
Açı Ölçü Birimlerinin Birbirine Dönüştürülmesi	180
Esas Ölçü	181
Trigonometrik Fonksiyonlar	182
I. Kosinüs ve Sinüs Fonksiyonları	182
Dar Açıların Sinüs ve Kosinüsleri	183
II. Dar Açıların Tanjant ve Kotanjant Fonksiyonları	183
III. Dar Açıların Sekant ve Kosekant Fonksiyonları	183
Trigonometrik Fonksiyonların Özellikleri	184
Trigonometrik Oranlardan Biri Verildiğinde Diğerlerinin Bulunması	189
Üçgende Bazı Trigonometrik Teoremler	189
1. Kosinüs Teoremi	189
2. Sinüs Teoremi	190
3. Tanjant Teoremi	191
Toplam ve Fark Formülleri	191
Yarım Açı Formülleri	192

3a'nın Trigonometrik Oranları	194
Dönüşüm Formülleri.....	194
Ters Dönüşüm Formülleri.....	195
Çözümlü Test	196
Çözümler	198

GEOMETRİ

1. BÖLÜM: DOĞRUDA AÇI-ÜÇGEN

Doğruda Açı.....	203
Üçgen	203
Cevaplı Test - I.....	208
Cevaplı Test - II.....	210
Cevaplı Test - III.....	212
Cevaplı Test - IV	214

2. BÖLÜM: ÇOKGENLER

Çokgen	216
Dörtgen.....	217
Paralelkenar	217
Dikdörtgen	218
Eşkenar Dörtgen.....	218
Kare	218
Deltoit	218
Yamuk.....	218
Cevaplı Test - I.....	220
Cevaplı Test - II.....	222

3. BÖLÜM: ÇEMBER VE DAİRE

Çemberde Açılar.....	224
Çemberde Uzunluk.....	225
Ortak Dış ve İç Teğet.....	226
Kiriş.....	226
Daire	226
Cevaplı Test - I.....	227

4. BÖLÜM: NOKTANIN VE DOĞRUNUN ANALİTİĞİ

Noktanın Analitik İncelenmesi	230
Analitik Düzlem.....	230
İki Nokta Arasındaki Uzaklık.....	230
Doğrusal Noktalar	231
Bir Doğru Parçasının Orta Noktasının Koordinatlarının Bulunması.....	231
Paralelkenar Köşe Noktalarının Koordinatlarının Bulunması.....	231
Doğrusal Olmayan Noktalar	231
Doğrunun Analitik İncelenmesi	232
İki Noktası Bilinen Doğrunun Denklemi	232
Denklemi Bilinen Doğrunun Eğimi	233
Doğrunun Denklemleri	233
Özel Doğrular	234
İki Doğrunun Birbirine Göre Durumları	234
Doğrusal Denklem Sistemleri	234
Doğru Demeti	235
Bir Noktanın Bir Doğruya Olan Uzaklığı	235
Paralel İki Doğru Arasındaki Uzaklık	235
Simetriler	235
Noktanın Simetriği	235
Doğrunun Simetriği.....	238
Eşitsizlikler.....	239
Cevaplı Test.....	240

5. BÖLÜM: KATI CİSİMLER

Kati Cisimler	242
Cevaplı Test.....	243
Çıkış Sorular.....	246
Çözümler	247

ALAN BİLGİSİ

KÜMELER

Küme kavramının tanımı olmamakla beraber, belli (iyi tanımlanmış) öğelerden meydana gelmiş anlamlı nesneler topluluğudur.

Bir kümeyi meydana getiren öğelerin her birine kümenin elemanı denir ve " $\in$ " sembolü ile gösterilir. Kümeye ait olmayan elemanlar " $\notin$ " elemanı değil sembolü ile gösterilir.

Bir A kümesinin eleman sayısı $s(A)$ ile gösterilir.

Küme içerisinde tekrarlı eleman bulunmaz. Kümenin elemanlarının, küme içerisinde yer değiştirmesi kümeyi değiştirmez.

Kümelerin Gösterilişi

1. Ortak Özellik Yöntemi

Kümenin elemanlarının ortak özelliklerini belirterek küme ifade edilir.

Örnek

i. A kümesi, mutlak değerce 6'dan küçük tam sayıların kümesi ise

$$A = \{x: |x| < 6, x \in \mathbb{Z}\}$$

ii. B kümesi, ardışık tek sayıların kümesi ise

$$B = \{x: x = 2n - 1, n \in \mathbb{Z}\} \text{ ile gösterilir.}$$

2. Liste Yöntemi

Kümenin elemanları, $\{ \}$ sembolünün içine birbirlerinden virgülle ayrılarak yazılır.

Örnek

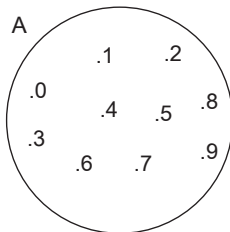
A kümesi bir basamaklı tek doğal sayılar ise $A = \{1, 3, 5, 7, 9\}$ ile gösterilir.

3. Venn Şeması Yöntemi

Kümenin elemanları, kapalı bir eğri içinde, elemanların yanına nokta konularak yazılır.

Örnek

A kümesi, rakamların oluşturduğu küme ise



şeklinde gösterilir.

4. Boş Küme

Hiçbir elemanı olmayan kümeye boş küme denir. Boş küme, $\{ \}$ veya $\emptyset$ şeklinde gösterilir.

Örnek

$A = \{x: x^2 + 4 = 0, x \in \mathbb{R}\}$ kümesi $x^2 + 4 > 0$ olduğundan boş kümedir.

$$A = \{ \} \text{ veya } A = \emptyset, s(A) = 0 \text{ dır.}$$

5. Alt Küme

A ve B iki küme olmak üzere, B kümesinin her elemanı A kümesinin de elemanı ise B kümesi A kümesinin alt kümesidir veya A kümesi B kümesini kapsar denir.

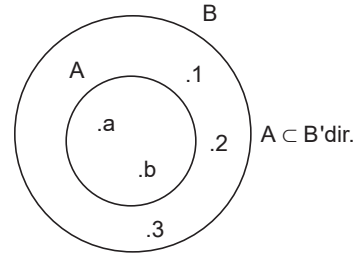
$B \subset A$ veya $A \supset B$ şeklinde gösterilir.

$\subset$: alt küme sembolü

$\supset$: kapsar sembolü

Örnek

i.



ii. $A = \{1, 2, 3\}$ kümesinin alt kümeleri

$\{1\}, \{2\}, \{3\}, \{1, 2\}, \{1, 3\}, \{2, 3\}, \{1, 2, 3\}, \{ \}$ olmak üzere, 8 tanedir.

i. Her küme kendisinin alt kümesidir. $A \subset A$

ii. Boş küme, her kümenin alt kümesidir. $\emptyset \subset A$

Not!

Alt Küme Sayısı

n elemanlı bir kümenin alt kümelerinin sayısı 2^n dir.

Örnek

$$A = \{a, 1, \{1\}, 2, \{1, 2\}, \emptyset, 7\}$$

kümesinin kaç tane alt kümesi vardır?

- A) 16 B) 32 C) 64
D) 128 E) 256

Çözüm

A kümesi 7 elemanlı bir küme olduğundan alt küme sayısı $2^7 = 128$ 'dir.

Cevap D

Örnek

$$A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$$

kümesinin alt kümelerinin kaç tanesinde 1 elemanı bulunur, 2 elemanı bulunmaz?

- A) 8 B) 16 C) 24
D) 32 E) 48

Çözüm

Alt kümelerin içinde 2 elemanın bulunması istenmiyorsa 2, kümeden atılır, 1 elemanı bulunacak ise 1 kümeden çekilir ve kalan $\{3, 4, 5, 6\}$ elemanları ile $2^4 = 16$ tane alt küme yazılır. Bu alt kümelerin içine 1 elemanı dâhil edildiğinde, alt küme sayısı değişmez. O hâlde 16 alt kümede 1 bulunur, 2 bulunmaz.

Cevap B

n elemanlı bir kümenin r elemanlı alt kümelerinin sayısı n 'nin r 'li kombinasyonu ile bulunur. n 'nin r 'li kombinasyonu

$$C(n, r) = \binom{n}{r} = \frac{n!}{(n-r)! \cdot r!} \text{ 'dir.}$$

$$i. \quad \binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1$$

$$ii. \quad \binom{n}{1} = \binom{n}{n-1} = n$$

$$iii. \quad \binom{n}{r} = \binom{n}{k} \Rightarrow n = r + k \text{ veya } r = k \text{ 'dir.}$$

$$iv. \quad \binom{n}{0} + \binom{n}{1} + \binom{n}{2} + \dots + \binom{n}{n} = 2^n \text{ 'dir.}$$

$$v. \quad \binom{n-1}{r-1} + \binom{n-1}{r} = \binom{n}{r}$$

Not!

Örnek

$$A = \{a, b, c, d, e\}$$

kümesinin üç elemanlı alt kümelerinin kaçında a bulunur?

- A) 24 B) 18 C) 12
D) 8 E) 6

Çözüm

a elemanı alt kümelerde bulunacak ise a kümeye yerleştirilir ve diğer 4 elemandan a nın yanına herhangi 2 eleman seçilir.

$$\{a, -, -\} \quad \{b, c, d, e\}$$

$$\binom{4}{2} = \frac{4!}{2! \cdot 2!} = \frac{24}{2 \cdot 2} = 6 \text{ 'dır.}$$

Cevap E

Örnek

$$A = \{a, b, c, d, e\}$$

kümesinin üç elemanlı alt kümelerinin kaçında a bulunur, b bulunmaz?

- A) 24 B) 18 C) 12 D) 6 E) 3

Çözüm

Alt kümelerde a bulunacak, b bulunmayacak ise a kümeye yerleştirilip b kümeden atıldığında kalan 3 elemandan a 'nın yanına 2 eleman seçilir.

$$\{a, -, -\} \quad \{c, d, e\}$$

$$\binom{3}{2} = \frac{3!}{2! \cdot 1!} = \frac{6}{2} = 3 \text{ 'tür.}$$

Cevap E

Özalt Küme

Bir kümenin kendisinden farklı alt kümelerine o kümenin özalt kümeleri denir.

Örnek

$A = \{a, b\}$ kümesinin özalt kümeleri; $\{a\}, \{b\}, \emptyset$ olmak üzere 3 tanedir.

Özalt Küme Sayısı

n elemanlı bir kümenin özalt kümelerinin sayısı $2^n - 1$ 'dir.

Örnek

Bir kümenin alt kümelerinin ve özalt kümelerinin eleman sayıları toplamı 31 olduğuna göre, bu kümenin 2 elemanlı alt kümelerinin sayısı kaçtır?

- A) 4 B) 6 C) 8 D) 12 E) 16

Çözüm

Küme n elemanlı olsun.

$$\begin{aligned} \text{O hâlde } 2^n + (2^n - 1) &= 31 \Rightarrow 2 \cdot 2^n = 32 \\ &\Rightarrow 2^n = 16 \\ &\Rightarrow n = 4 \text{ tür.} \end{aligned}$$

4 elemanlı kümenin 2 elemanlı alt kümelerinin sayısı

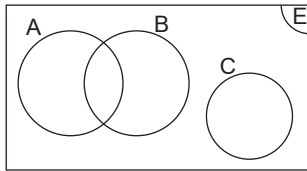
$$\binom{4}{2} = \frac{4!}{2! \cdot 2!} = \frac{24}{4} = 6 \text{ dır.}$$

Cevap B

Evrensel Küme

Tüm kümeleri kapsayan ve üzerinde işlem yapılabilen en geniş kümeye evrensel küme denir ve E ile gösterilir.

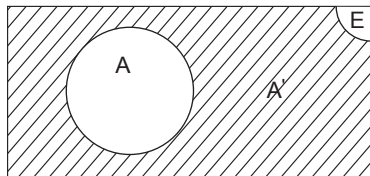
Örnek



Kümenin Tümlenyeni

A kümesi, E evrensel kümesinin alt kümesi olsun. Evrensel kümeye ait olup, A kümesine ait olmayan elemanların kümesine A'nın tümlenyeni denir ve A^1 , A^c , $\bar{A}$ ile gösterilir.

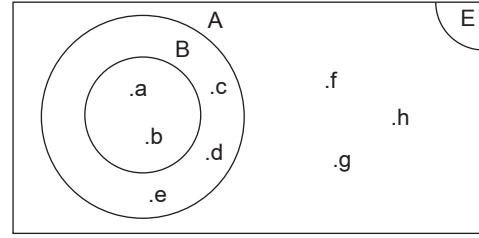
$A^1 = \{x: x \in E \text{ ve } x \notin A\}$ ile gösterilir.



Özellikler

1. $E^1 = \emptyset$
2. $\emptyset^1 = E$
3. $(A^1)^1 = A$
4. $A \cup A^1 = E$
5. $A \cap A^1 = \emptyset$
6. $A \subset B \Rightarrow B^1 \subset A^1$
7. $s(A) + s(A^1) = s(E)$

Örnek



$$A^1 = \{f, g, h\}$$

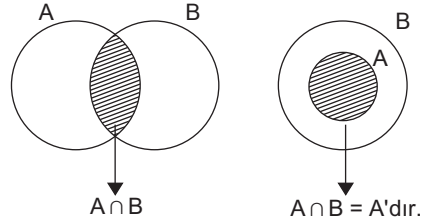
$$B^1 = \{c, d, e, f, g, h\}$$

$$A^1 \subset B^1 \text{ ve } B \subset A \text{ dır.}$$

Kümelerin Kesişimi

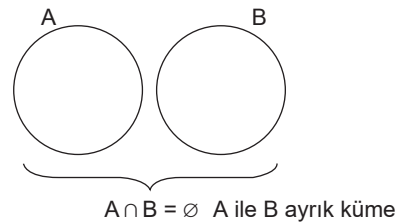
A ve B iki küme olmak üzere, A'nın ve B'nin ortak elemanlarının oluşturduğu kümeye A kesişim B kümesi denir ve $A \cap B$ ile gösterilir.

$$A \cap B = \{x: x \in A \text{ ve } x \in B\} \text{ 'dir.}$$



A ile B'nin kesişimi boş küme ise A ile B'ye ayrık kümeler denir.

$$A \cap B = \emptyset \Rightarrow A \text{ ile } B \text{ ayrık kümelerdir.}$$

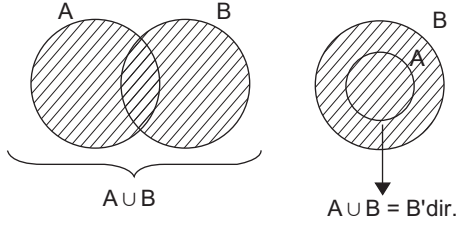


Not!

Kümelerin Birleşimi

A ve B iki küme olmak üzere, bu iki kümenin elemanlarının oluşturduğu yeni kümeye A ile B'nin birleşimi denir ve $A \cup B$ ile gösterilir.

$$A \cup B = \{x: x \in A \text{ veya } x \in B\}'\text{dir.}$$



Kesişim ve Birleşimin Özellikleri

1. Kesişim ve birleşimin değişme özelliği vardır.

$$A \cap B = B \cap A$$

$$A \cup B = B \cup A'\text{dir.}$$

2. Kesişim ve birleşimin birleşme özelliği vardır.

$$A \cap (B \cap C) = (A \cap B) \cap C$$

$$A \cup (B \cup C) = (A \cup B) \cup C'\text{dir.}$$

3. Kesişim ve birleşimin birbiri üzerine dağılma özelliği vardır.

$$A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$$

$$A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)\text{dir.}$$

4. De Morgan kuralı

$$(A \cap B)' = A' \cup B'$$

$$(A \cup B)' = A' \cap B'\text{dir.}$$

$$5. A \cap \emptyset = \emptyset, A \cap E = A, A \cap A = A$$

$$A \cup \emptyset = A, A \cup E = E, A \cup A = A$$

$$6. s(A \cup B) = s(A) + s(B) - s(A \cap B)$$

7.

$$s(A \cup B \cup C) = s(A) + s(B) + s(C) - s(A \cap B) - s(A \cap C) - s(B \cap C) + s(A \cap B \cap C)$$

Örnek

$$[A \cap (A \cap B)'] \cup [A' \cap B]$$

ifadesinin eşiti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) A B) B C) $\emptyset$ D) E E) A'

Çözüm

$$\begin{aligned} [A \cap (A \cap B)'] \cup [A' \cap B] &= (A \cap (A' \cup B)) \cup (A' \cap B) \\ &= ((A \cap A') \cup (A \cap B)) \cap (A' \cap B) \\ &= \emptyset \cup (A \cap B) \cup (A' \cap B) \\ &= B \cap (A \cup A') \\ &= B \cap E \\ &= B'\text{dir.} \end{aligned}$$

Cevap B

Örnek

Bir sınıftaki öğrenciler Matematik veya Türkçe dersinden geçmişlerdir. Matematikten geçenler sınıfın %60'ı, Türkçeden geçenler sınıfın %80'i olduğuna göre, her iki dersten geçenler sınıfın yüzde kaçındır?

- A) 10 B) 15 C) 20 D) 30 E) 40

Çözüm

Sınıfın tamamı $100x$ olsun.

Matematikten geçenler %60 $\Rightarrow 60x$

Türkçeden geçenler %80 $\Rightarrow 80x$ 'dir.

$$s(M \cup T) = s(M) + s(T) - s(M \cap T)$$

$$100x = 60x + 80x - s(M \cap T)$$

$$\Rightarrow s(M \cap T) = 40x\text{tir.}$$

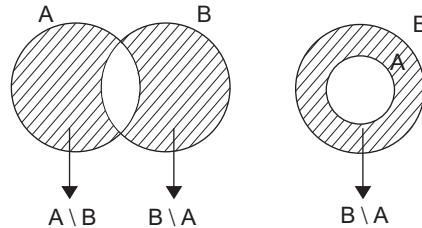
O hâlde sınıfın %40'ı her iki dersten de başarılıdır.

Cevap E

İki Küme Farkı

A ve B iki küme olmak üzere, A kümesine ait olup B kümesine ait olmayan elemanların oluşturduğu kümeye A fark B kümesi denir ve $A \setminus B$ veya $A - B$ ile gösterilir.

$$A \setminus B = \{x: x \in A \text{ ve } x \notin B\}'\text{dir.}$$



**KPSS
2024
ÖABT**

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

**VIDEO
DESTEKLİ**

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

İLKOKULDA

**TEMEL FEN BİLİMLERİ
KONU ANLATIMLI**

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



Komisyon

ÖABT Sınıf Öğretmenliği İlkokulda Temel Fen Bilimleri Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6890-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

13. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Seyyide Bayraktar

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız,

Bu kitap, Kamu Personeli Seçme Sınavı Sınıf Öğretmenliği Alan Bilgisi Dersi İlkokulda Temel Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) bölümündeki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinmeniz ve soruları kolaylıkla çözebilmeniz amacıyla farklı soru çeşitleri ile kendinizi geliştirmeniz sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuzluk etmek için hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...



Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.



<https://depo.pegem.net/2023-oabtsinifogretmenligi-ka-guncelleme.pdf>

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



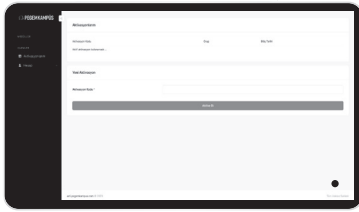
- 1 Kitapın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.



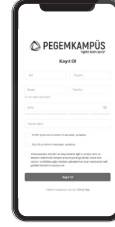
Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılırlarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:



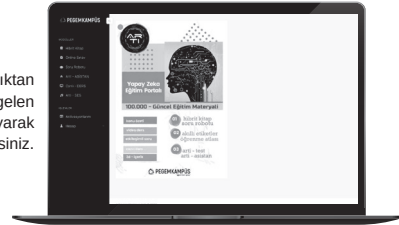
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.



Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.



Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.



Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.



Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

FİZİK

1. Bölüm Fiziğin Uğraş Alanı	1
2. Bölüm Basınç.....	9
3. Bölüm Sıvıların Kaldırma Kuvveti	19
4. Bölüm Isı ve Sıcaklık	25
5. Bölüm Basit Makineler	31
6. Bölüm Hareket	39
7. Bölüm Yeryüzünde Hareket.....	48
8. Bölüm Dinamik	57
9. Bölüm İş, Güç ve Enerji	65
10. Bölüm Elektrik	76
11. Bölüm Dalgalar	93
Kaynakça.....	98

KİMYA

1. Bölüm Madde	99
2. Bölüm Atom Yapısı.....	120
3. Bölüm Periyodik Çizelge.....	135
4. Bölüm Bileşikler	154
5. Bölüm Kimyasal Tepkimeler.....	168
6. Bölüm Mol Kavramı	183
7. Bölüm Stokiyometri.....	195
8. Bölüm Gazlar	215
9. Bölüm Çözeltiler	244

BİYOLOJİ

1. Bölüm Canlıların Ortak Özellikleri ve Canlıların Temel Bileşenleri	273
2. Bölüm Canlıların Çeşitliliği	294
3. Bölüm Çevre Bilimi.....	309
4. Bölüm Hücre	325
5. Bölüm Hücre Bölünmeleri ve Üreme	343
6. Bölüm Kalıtım ve Evrim	361
7. Bölüm Fotosentez ve Solunum	375
8. Bölüm Bitki Biyolojisi.....	384
9. Bölüm Hayvansal Dokular ve İskelet - Kas Sistemi	405
10. Bölüm Dolaşım ve Solunum Sistemi	412
11. Bölüm Sindirim ve Boşaltım Sistemi	424
12. Bölüm Denetleyici ve Düzenleyici Sistemler ..	434
KAYNAKÇA	448

FİZİĞİN UĞRAŞ ALANI

Doğa olaylarından canlı varlıklarla ilgili olanlar biyolojinin, maddenin yapısal özellikleriyle ilgili olanlar kimyanın, maddenin yapısal özellikleri dışında kalan özellikler ve bunlar üzerinde gerçekleşen olaylar ise fiziğin konusudur. Fizik yasa ve teorilerinin ifade edilmesinde matematik vazgeçilmez bir dildir. **Fizik**, madde ve enerji arasındaki etkileşimi inceleyen ve doğada gerçekleşen olaylarla ilgili mantıklı açıklamalar üretmeye çalışan uygulamalı bir bilim dalıdır. Bu bilim dalında çalışan bilim insanları fizikçi adını alırlar.

Bir fizikçi, fizik biliminin sınırlanabilir, sorgulanabilir, yanlışlanabilir ve delillere dayandırılabilir olduğunu bilir. Aynı zamanda bilimsel bir bilginin her zaman mutlak doğru olmadığını unutmadan doğada gerçekleşen olayları inceleyerek bu olayların hem sebeplerini hem de sonuçlarını açıklamaya çalışır. Fizik, insan yaşamının her anında vardır. Bundan dolayı, fiziğin değişik alt alanları vardır. Bu alt alanların neler olduğu ve inceledikleri konular, aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

Mekanik

Cisimlerin nasıl hareket ettiklerini ve nasıl etkileştiklerini inceler.

Termodinamik

Enerjinin madde içinde nasıl yayıldığını ve nasıl iletildiğini inceler.

Manyetizma

Dünya'nın manyetik alanını, manyetik maddelerden ve elektrik akımından oluşan manyetik alanı inceler.

Optik

Işıkla ilgili olayları, ışığın saydam ortamlardaki davranışını inceler.

Elektrik

Maddenin yapısındaki elektron ve protonların sahip olduğu elektrik yükleri ile bunların neden olduğu elektriksel alan ve elektriksel kuvveti inceler.

Katı Hâl Fiziği

Yoğun hâldeki maddelerin, elektriksel, manyetik, optik ve esneklik özelliklerini inceler.

Atom Fiziği

Atomların yapısını oluşturan unsurların birbirleriyle nasıl etkileştiğini inceler.

Nükleer Fizik

Atom çekirdeğinin yapısını ve kararsız çekirdeklerin nasıl ışına yaptıklarını inceler.

Örnek

Mekanik	☒	Çekirdekte protonun yer alması
Nükleer fizik	☒	Uçakların uçurulması
Optik	☒	Gökkuşağı
Katı hâl fiziği	☒	Radyasyon
Atom fiziği	☐	

Yukarıda fiziğin alt alanları ile uğraştığı konular verilmiştir.

Buna göre, alt alanlar ile açıklamalar doğru olarak eşleştirildiğinde hangi alt alan boşta kalır?

- A) Mekanik
- B) Nükleer fizik
- C) Optik
- D) Katı hâl fiziği
- E) Atom fiziği

Çözüm:

Uçakların uçurulması mekaniğe, radyasyon nükleer fiziğe, gökkuşağı optiğe çekirdekte protonun yer alması atom fiziğine girer ve katı hâl fiziği boşta kalır.

Cevap D

FİZİĞİN DOĞASI

Gözlem, bir olayla ilgili olarak duyu organları ya da araç ve gereçler kullanılarak yapılan incelemelerdir. Fiziksel bir olay, duyu organlarını güçlendirerek birtakım teknolojik araçlarla gözlenir.

Fizikle ilgili bir olay iki tür gözlem yapılarak incelenir. Bunlardan ilki nitel gözlem, ikincisi ise nicel gözlemdir.

Nitel gözlem, herhangi bir ölçme aracı kullanmadan beş duyu organı kullanılarak yapılan gözlem türüne denir.

Bu gözlemler kesinlik ifade etmez, hata payı çoktur, yanıltıcıdır, güvenilir değildir. Duruma ve kişiye göre değişebilir. Objektif değildir.

Nicel gözlem, duyu organları ile birlikte ölçme araçları da kullanılarak yapılan gözlem türüne denir. Duruma ve kişiye göre değişmez. Bilimsel önem taşır ve güvenilir bir gözlemdir. Bilimde en çok kullanılan gözlem çeşididir.

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi nicel gözleme girmez?

- A) Bileziğin kütlesini eşit kollu terazi kullanarak bulma
- B) Kumaşın boyunu mezura kullanarak bulma
- C) Taşın hacmini su dolu dereceli silindir kullanarak bulma
- D) Suyun sıcaklığını parmağımızı içine sokarak bulma
- E) Afyon ile Ankara arasındaki karayolunun uzunluğunu otomobilin kilometre sayacı ile bulma

Çözüm

A, B, C, E seçeneklerinde duyu organları ile birlikte ölçme araçları da kullanılmıştır. Ancak D seçeneğinde sadece duyu organları kullanılmıştır.

Cevap D

Temel ve Türetilmiş Büyüklükler

Kendi başına ifade edildiğinde bir anlamı olan büyüklüklere **temel büyüklük** denir.

Temel Büyüklük

Büyüklük	Sembolü	Birimi	Ölçüm Aleti
Kütle	m	kilogram (kg)	Eşit kollu terazi
Zaman	t	saniye (s)	Kronometre
Uzunluk	ℓ	metre (m)	Metre
Sıcaklık	T	kelvin (K)	Termometre
Işık şiddeti	I	candela (cd)	Fotometre
Akım şiddeti	i	Amper (A)	Ampermetre
Madde miktarı	A	Mole (mol)	

Türetilmiş Büyüklükler

Büyüklük	Sembolü	Birimi
Ağırlık	G	Newton
Kuvvet	F	Newton
Enerji	E	Joule
Güç	P	$\frac{\text{joule}}{\text{saniye}}$
İvme	a	$\frac{\text{metre}}{\text{saniye}^2}$
Hız	v	$\frac{\text{metre}}{\text{saniye}}$
Basınç	P	$\frac{\text{Newton}}{\text{metre}^2}$

1.BÖLÜM

Ölçmede Hata

Ölçme sonuçlarının gerçek değerden farklı olması, ölçmede hata yapıldığı anlamına gelir. Ölçüm sonucu ile gerçek değer arasındaki farka **ölçmede hata** denir. Bu hataların kaynağı ölçme yöntemi, ölçümü yapan kişi, ölçme aracı ve ölçümün yapıldığı ortamdır kaynaklanabilir.

Örnek

Ölçüm sonucu ile gerçek değer arasındaki hatanın kaynağı aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Ölçme aracı
- B) Ölçme yöntemi
- C) Ölçümü yapan kişi
- D) Ölçümün birden fazla yapılması
- E) Ölçümün yapıldığı ortam

Çözüm:

Ölçümün birden fazla yapılması ölçmedeki hata payını azaltır. Dolayısıyla ölçümün birden fazla yapılması ölçmede hatanın kaynağı olamaz.

Cevap D

Skaler ve Vektörel Büyüklükler

Birim ve sayı kullanılarak tanımlanabilen büyüklüklere **skaler büyüklük** denir. Fizikte, enerji, zaman, güç, ısı, kütle, hacim, özkütle, sıcaklık vb. büyüklükler skaler büyüklüktür.

Birim ve sayıya ilave olarak bir yöne de sahip olan büyüklükler ise **vektörel büyüklük** olarak adlandırılır. Hız, ivme, yer değiştirme, kuvvet, ağırlık, momentum vb. büyüklükler vektörel büyüklüklere örnektir.

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi vektörel bir büyüklüktür?

- A) Güç
- B) Enerji
- C) Sıcaklık
- D) Hız
- E) Kütle

Çözüm:

Vektörel büyüklükler birim ve sayı yanında yöne de sahip olan büyüklüklerdir. Güç, enerji, sıcaklık ve kütle sadece birim ve sayı ile ifade ediliyor. Hız ise birim ve sayı yanında yöne de sahiptir.

Cevap D

Hipotez

Bilimsel bir problemin verilere dayalı olarak kurulan geçici çözüm yoludur. Bilimsel bir hipotez, incelenen probleme bir ölçüde cevap verebilmeli ve eldeki tüm verileri içermelidir. Bilimsel bir hipotezin birtakım deneylerle geçerli olup olmadığı test edilmelidir. Bundan sonra kontrollü deneyler yapılarak hipoteze dayalı tahminlerin dolayısıyla hipotezin geçerliliği ve doğruluğu araştırılır.

Kontrollü deney, deney sonucunu etkileyecek koşullardan birini değiştirip diğerlerini sabit tutacak şekilde yapılan deneydir.

Bilimsel bir problemin çözümünde takip ettiği yol sırasıyla şu şekilde olabilir:

- Problem belirlenir.
- Problemlle ilgili veriler toplanır.
- Hipotez kurulur.
- Hipoteze dayalı tahmin yapılır.
- Kontrollü deney ve nicel gözlem yapılır.
- Doğrulanmıyorsa işlemlere baştan başlanır.
- Doğrulanıyorsa hipotez geçerlidir.

Fizik bilimiyle ilgilenen bilim insanları, birtakım bilimsel bilgilere ulaşırken planlı ve sistemli bir şekilde çalışırlar. Bu süreçte fizikle ilgili ilke, kanun ve teorilere ulaşırken **bilimsel çalışma yöntemi** olarak bilinen bir yol izlerler. Bir bilim insanının kullandığı bilimsel yöntem, diğer bir bilim insanı tarafından kullanılan bilimsel yöntemden farklı olabilir.

Bilimsel bir yöntemin aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Olaylarla ilgili gözlem yapma
2. Sorular oluşturma aynı konuda önceden yapılan çalışmaları inceleme
3. Hipotezler kurma
4. Hipotezleri test etmek için birtakım deneyler tasarlama
5. Kontrollü deneyler yapma
6. Deney sonuçlarının tekrarlanabilirliğini kontrol etme, verileri analiz etme ve önceden yapılan tahminlerle karşılaştırma
7. Verilerden sonuç çıkarma
8. Sonuçların hipotezleri ne ölçüde desteklediğine ve sonuçların literatürdeki bilgilerle ne ölçüde tutarlı olduğuna karar verme

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi bilimsel yönteme dâhil değildir?

- A) Hipotezler kurma
- B) Verilerden sonuç çıkarma
- C) Neden – sonuç ilişkilerinden kaçınma
- D) Kontrollü deneyler yapma
- E) Olaylarla ilgili nitel ve nicel gözlem yapma

Çözüm

Neden sonuç ilişkilerinden kaçınma bilimsel çalışma yöntemine girmez.

Cevap C

Bilimsel Teori ve Yasa

Bilimsel bilgi türleri olarak bilinen "teori" ve "yasa"lar birbirinden oldukça farklı kavramlardır.

Bilimsel teori, gözlenen bir doğa olayıyla ilgili genellemelerin açıklamasıdır. Büyük patlama ve atomun yapısıyla ilgili teoriler, bilimsel teoriye örnektir.

Bilimsel yasa ise doğruluğu kanıtlanmış varsayımlar olarak tanımlanabilir. Bilimsel yasalara kütle çekim, kütle ve enerjinin korunumu örnek olarak verilebilir.

Bilimsel yasa ve teoriler mutlaka deneysel desteğe sahip olmalıdır. Fakat bu şekilde de olsa bilimsel teoriler asla yasa olmaz. Bilimsel yasaların teorilerden daha üst düzey bilgi oldukları ve bilimsel teorilerin daha fazla deneysel destek buldukça bilimsel yasa oldukları yönündeki bilgiler, kesinlikle yanlıştır.

Örnek

- 1. Coulomb...
- 2. Büyük patlama...
- 3. Enerjinin korunumu...
- 4. Modern atom...
- 5. Eylemsizlik...
- 6. Elektromanyetik...

Yukarıda sıralanan yasa ve teorilerin tamamlanmasının sayısal dağılımı aşağıdakilerden hangisidir?

	<u>Yasa</u>	<u>Teori</u>
A)	3	3
B)	4	2
C)	2	4
D)	1	5
E)	5	1

Çözüm

Coulomb yasası, enerjinin korunumu yasası, eylemsizlik yasası, büyük patlama teorisi, modern atom teorisi, elektromanyetik teorisi.

Buna göre yukarıda 3 yasa, 3 teori vardır.

Cevap A

Örnek

Işık yılının birimi nedir?

- A) saniye
- B) metre / saniye
- C) metre
- D) metre / saniye²
- E) kilogram

Çözüm:

Işık yılı demek ışığın bir yılda aldığı yoldur. Dolayısıyla ışık yılı uzunluğu ifade eder.

Cevap C

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Fizik bilimi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sınanabilir.
 B) Delillere dayandırılabilir.
 C) Sorgulanamaz.
 D) Yanlışlanabilir.
 E) Gözlem ve deneylere dayandırılabilir.

2. Fiziğin uğraş alanına;

- I. Doğa olayları
 II. Canlıların üremesi
 III. Atomun yapısı

verilenlerden hangileri girer?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve III
 D) II ve III E) I, II ve III

3. Fiziğin alt alanları ile açıklamaları verilmiştir.

Katı hâl fiziği	☐	Atomların yapısını oluşturan unsurların nasıl etkileştiğini inceler.
Nükleer fizik	☐	Cisimlerin nasıl hareket ettiklerini ve nasıl etkileştiklerini inceler.
Atom fiziği	☐	Yoğun hâldeki maddelerin elektriksel manyetik esneklik ve optik özelliklerini inceler.
Mekanik	☐	Enerjinin madde içinde nasıl yayıldığını ve iletildiğini inceler.
Termodinamik	☐	

Alt alanlar ile açıklamalar doğru olarak eşleştirildiğinde hangi alt alan boşta kalır?

- A) Katı hâl fiziği
 B) Nükleer fizik
 C) Atom fiziği
 D) Mekanik
 E) Termodinamik

4.

- I. Temel büyüklükler, kendi başına ifade edildiğinde anlamı olan büyüklüklerdir.
 II. Skaler büyüklükler, birim ve sayı kullanılarak tanımlanabilen büyüklüklerdir.
 III. Vektörel büyüklükler, birim ve sayının yanında yöne de sahip olan büyüklüklerdir.

Yukarıdaki yargılardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
 D) I ve III E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi temel büyüklüklerden biri değildir?

- A) Madde miktarı
 B) Akım şiddeti
 C) Işık şiddeti
 D) Kütle
 E) Hacim

6. Aşağıdaki temel büyüklüklerle ilgili ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Işık yılı uzunluk birimidir.
 B) SI birim sisteminde sıcaklık birimi Kelvin'dir.
 C) 1 amper 100 desiamperdir.
 D) Kütle eşit kollu terazi ile ölçülür.
 E) Işık şiddeti skaler büyüklüktür.

KPSS
2024
ÖABT

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

**VIDEO
DESTEKLİ**

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

TÜRK DİLİ
KONU ANLATIMLI

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



Komisyon

ÖABT Sınıf Öğretmenliği Türk Dili Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6890-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

13. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardiç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız,

Bu kitap, Kamu Personeli Seçme Sınavı Sınıf Öğretmenliği Alan Bilgisi Dersi Türk Dili bölümündeki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinmeniz ve soruları kolaylıkla çözebilmeniz amacıyla farklı soru çeşitleri ile kendinizi geliştirmeniz sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuzluk etmek için hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi, pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da 0538 594 92 40 numarasına WhatsApp üzerinden iletetek bizimle paylaşabilirsiniz.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...



Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.



<https://depo.pegem.net/2023-oabtsinifogretmenligi-ka-guncelleme.pdf>

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



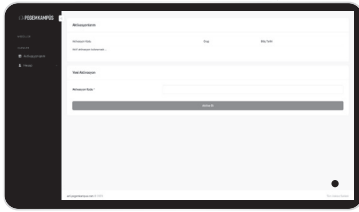
1. Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
2. Video derslere erişim sağlayabilir.
3. Konu sonu testlerini çözebilir.



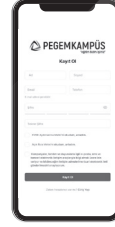
Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılırlarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:



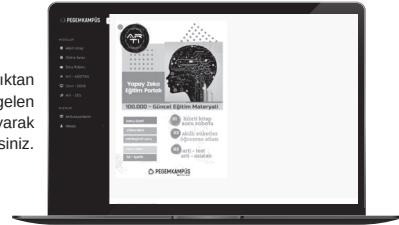
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.



Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.



Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.



Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.



Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: ESKİ TÜRK DİLİ

I. Dillerin Sınıflandırılması ve Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri.....	1
A. Yapı Bakımından Dünya Dilleri	1
B. Köken Bakımından Dünya Dilleri	3
C. Altay Dilleri Teorisi.....	3
D. Türk Dilinin Tarihî Dönemleri.....	4
Çözümlü Test	11
Çözümler	14

2. BÖLÜM: YENİ TÜRK DİLİ

I. Ses Bilgisi (Fonetik)	15
A. Ünlüler (Vokaller)	15
B. Ünsüzler (Konsonant)	16
C. Türkçenin Ses Özellikleri	19
D. Seslerin Birleşmesi	19
E. Ses Olayları.....	21
Çözümlü Test	28
Çözümler	31
II. Biçim Bilgisi (Morfoloji)	33
A. Kök ve Özellikleri	33
B. Ekler ve Özellikleri	34
C. Yapıları Bakımından Kelimeler.....	38
Çözümlü Test	40
Çözümler	43
III. Fiiller	45
A. Anlamına Göre Fiiller	45
B. Fiillerin Çekimlenmesi	45
C. Ek Fiil	45
D. Yapısına Göre Fiiller	47
E. Fiilimsiler	48
F. Fiillerde Çatı.....	50
Çözümlü Test	55
Çözümler	55

IV. İsimler	60
A. Varlıklara Verilişine Göre İsimler	60
B. Varlıkların Niteliklerine Göre İsimler	60
C. Varlıkların Niceliklerine (Sayılarına) Göre İsimler	61
D. Yapısına Göre İsimler	61
E. İsimlerin Çekimlenmesi	61
F. İsim Tamlaması.....	61
Çözümlü Test	65
Çözümler	68
V. Yardımcı Sözcük Türleri.....	70
A. Zamirler (Adıllar)	70
B. Sıfatlar.....	72
C. Zarflar.....	74
D. Yardımcı Sözcük Türleriyle İlgili Uyarılar	75
Çözümlü Test	76
Çözümler	79
VI. Görevli Sözcükler.....	81
A. Edatlar.....	81
B. Bağlaçlar	82
C. Ünlemler.....	82
Çözümlü Test	84
Çözümler	87
VII. Söz Öbekleri	88
A. Tekrar Grupları (İkilemeler)	88
B. Bağlama Grupları	88
C. Sıfat Tamlaması Grupları	88
D. İsim Tamlaması ve İyelik Grubu	88
E. Birleşik İsim Grupları	89
F. Birleşik Fiil Grupları.....	89
G. Unvan Grupları	89
H. Ünlem Grupları.....	89
I. Sayı Grupları	89
J. Edat Grupları	89
K. Fiilimsi Grupları	89
L. İsnat Grupları.....	90
M. Kısaltma Grupları.....	90
N. İlgı Grubu (Genitif Grubu).....	90
O. Yönelme Grubu (Datif Grubu).....	90
P. Bulunma Grubu (Lokatif Grubu)	90

R. Ayrılma Grubu (Ablatif Grubu)	90
S. Vasıta Grubu	90
Çözümlü Test	92
Çözümler	94
VIII. Cümle Öğeleri.....	96
A. Yüklem	96
B. Özne.....	97
C. Yardımcı Öğeler (Tümleçler).....	97
IX. Cümle Türleri.....	100
A. Yüklemine Yerine Göre Cümleler.....	100
B. Yüklemine Türüne Göre Cümleler	100
C. Anlamına Göre Cümleler	101
D. Yapısına Göre Cümleler.....	101
Çözümlü Test	104
Çözümler	707
Karma Test - I	109
Çözümler	112
Karma Test - II	115
Çözümler	118
Karma Test - III	120
Çözümler	123
Karma Test - IV.....	125
Çözümler	128
X. Metin Bilgisi	130
Yazılı Anlatım Türleri.....	130
A. Öğretici Metinler	130
B. Sanatsal Metinler	134
Anlatmaya Dayalı Edebî Türler	135
Göstermeye Dayalı Edebî Metinler	137
Çözümlü Test	140
Çözümler	143

I. DİLLERİN SINIFLANDIRILMASI VE TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

Dil; en geniş tanımıyla duyguları, düşünceleri, güdülerini doğrudan ya da dolaylı olarak aktaran araçtır.

İnsan dilleri; en gelişmiş bildirişim dizgesidir ve bu dizge, çeşitli şekil ve anlam unsurlarından oluşan, sistemli bir yapıdır.

Dil, canlı bir varlıktır. Tüm diller, tarihî akışları içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bir dilin değişmesi kendi ses ve şekil unsurları içinde olmuştur.

Dil; eski çağlardan beri çeşitli araştırmalara konu olmuş ve bunun sonucu olarak yapı, köken olarak bazı sınıflandırmalar ortaya çıkmıştır.

A. YAPI BAKIMINDAN DÜNYA DİLLERİ

August von Schlegel'in yaptığı sınıflandırmaya göre dünya dilleri üç gruba ayrılır:

Tek Heceli (Yalınlayan) Diller

- Bu dillerde çekim ya da yapım eki yoktur. Kavramları karşılamak için kelime birleşmelerinden faydalanılır ya da vurgu ve tonlamaya göre anlam farkı sağlanır.
- Sözcükler, cümle içerisinde bulundukları yere göre anlam kazanmaktadır.
- Tibetçe, Çince, Vietnamca, Baskça tek heceli dillere örnek oluşturur.

Eklemler (Bağlantılı ve Kaynaştırıcı) Diller

- Bu diller çok gelişmiş bir ek sistemine sahiptir. Kelimeler yapım ya da çekim eki alarak yeni anlamlar kazanır.
- Kelimeler tek ya da çok heceli olabilir.

✓ **Bağlantılı Diller:** Türkçe, Moğolca, Fince, Japonca, Korece.

✓ **Kaynaştırıcı Diller:** Eskimo, Gürcü, Kızılderili dili.

Bu dillerde sözcükler yapım ve çekim ekleri alır. Sözcük köklerine getirilen yapım ekleri ile yeni sözcükler türetilir. Sözcük köklerine yeni ekler geldiği zaman kökte bir değişiklik olmaz.

Çekimli (Bükümlü) Diller

- Kelime köklerinin yapım ve çekim sırasında farklı şekillere ve kırılmalara uğradığı dillerdir.
- Kelimeler çekime girdiğinde kelime kökündeki ünlülerde değişiklik olur.

- Kelime kökündeki ünsüzlerden oluşan sesler yeni kelimede de yer alır, değişiklik ünlülerde olur.
- Malaya dili, Arapça ve birçok Hint-Avrupa dili bu yapıdaki dillere örnek gösterilebilir.

✓ Bu dillerde, sözcüğün çekimi sırasında sözcük kökü değişime uğrar. Çekim sırasında görülen değişikliklerle yeni sözcükler ortaya çıkar. Arapçada "k-t-b kökünden kitab, kâtib, kütüb, katab (yazdı)" buna örnek gösterilebilir.

ÖABT Çıkış Soru

Aşağıdaki eşleştirilmiş dillerden hangileri yapı bakımından benzer değildir?

- A) Çince – Tibetçe
- B) Arapça – Farsça
- C) Bulgarca – Lehçe
- D) Portekizce – Rumence
- E) İngilizce – Flemenkçe

Çözüm

Yapı bakımından diller üç gruba ayrılır:

A. Yalınlayan (=Tek Heceli) Diller: Çince, Tibetçe, Vietnamca, Baskça gibi.

B. Bağlantılı ve Kaynaştırıcı (=Eklemler) Diller:

a. Bağlantılı Diller: Türk dili ve köken bakımından içinde yer aldığı Ural-Altay dilleri ile bazı Asya ve Afrika dilleri gibi.

b. Kaynaştırıcı Diller: Gürcü, Eskimo, Kızılderili dilleri gibi.

C. Bükümlü (=Çekimli) Diller:

a. Kök Bükümlü Diller: Arapça ve içinde yer aldığı Hâmi-Sâmi dilleri gibi.

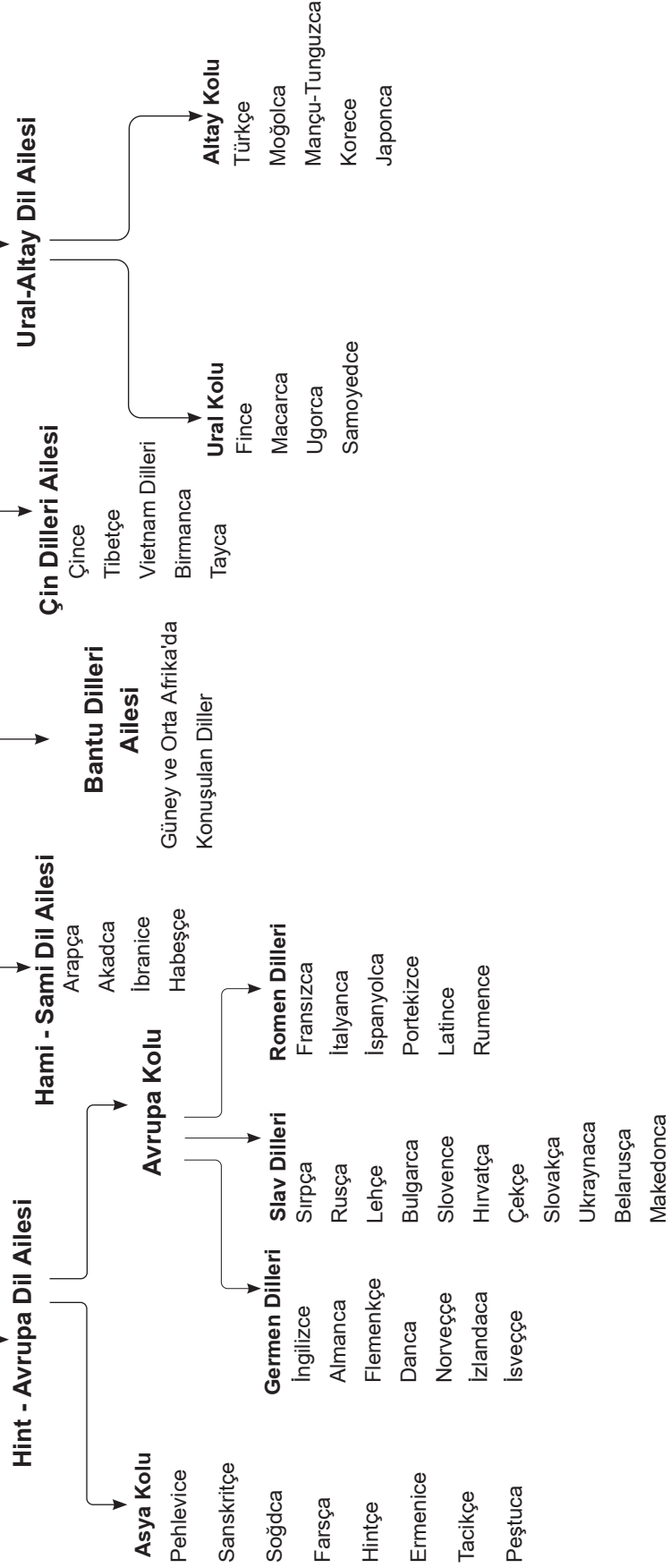
b. Gövde Bükümlü Diller: İngilizce, Almanca, Fransızca vb. Hint-Avrupa dilleri gibi.

Çince ve Tibetçe, köken bakımından "yalınlayan"; Bulgarca-Lehçe, Portekizce-Rumence, İngilizce-Flemenkçe "bükümlü diller"den "gövde bükümlü" dillere aittir.

Arapça ve Farsça ise "bükümlü diller"dir ancak Arapça "kök bükümlü", Farsça ise Hint-Avrupa dil ailesine mensup olduğundan "gövde bükümlü" bir dildir.

Cevap B

KÖKEN BAKIMINDAN DÜNYA DİLLERİ (DİL AİLELERİ)



B. KÖKEN BAKIMINDAN DÜNYA DİLLERİ

Hint - Avrupa Dil Ailesi

a. Asya Kolu:

- ✓ Farsça, Hintçe, Ermenice

b. Avrupa Kolu:

- ✓ Germen Dilleri:
 - İngilizce, Almanca, Flemenkçe (Belçika'da ve Hollanda'nın bir kısmında kullanılan dil)
- ✓ Romen Dilleri:
 - Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Latince
- ✓ İslav Dilleri:
 - Sırpça, Rusça, Lehçe (Lehistan bölgesinde kullanılan dil)

Hami - Sami Dil Ailesi

- ✓ Arapça, Akatça, İbranice, Habeşçe

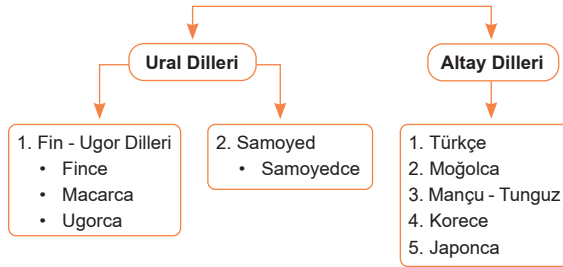
Bantu Dilleri Ailesi

- ✓ Güney ve Orta Afrika'da yaşayan Bantuların dilleri bu grupta bulunmaktadır.

Çin Dilleri Ailesi

- ✓ Tibetçe ve Çince bu grup içerisinde yer almaktadır.

Ural - Altay Dil Ailesi



Ferdinand Johann Wiedemann (1805 - 1887) Ural - Altay dil grubu üzerine çalışmış, önemli özelliklerini madde hâlinde sıralamıştır.

1. Ural - Altay dillerinin en önemli özelliği ses uyumu-nun olmasıdır.
2. Belirtme edatı göreviyle sözcüklerin başına getirilen ulamalar yoktur.
3. Sözcük türetimi eklerle yapılırken köklerde değiş-me olmaz.
4. İsim çekiminde iyelik ekleri kullanılır.
5. Sıfatlar isimden önce kullanılır.
6. Bu dillerin çoğunda olumsuz eylem için başka bir fiil kullanılır.
7. Fiil şekilleri oldukça zengindir.
8. Soru ekleri bulunmaktadır.

Ural - Altay Dil Ailesi Üzerine Yapılan Önemli Çalışmalar

Ural - Altay dil ailesi üzerine çalışma yapanların başında İsveçli Philipp Johann Tabbert Von Strahlenberg (1676-1747) gelmektedir. Rus Çarı'na takdim etmiş olduğu Sibirya ve Orta Asya haritası ile dikkatleri çekmiştir. Ele almış olduğu "Türkiye Türkçesine Asya ve Avrupa'nın Kuzey ve Doğu Kısımları" adlı eserinin 13. bölümünde Türklerden kalan yazıt ve mezar taşlarından söz etmesiyle Türkoloji açısından önemli bir yere sahiptir. **Eser, aynı zamanda Yenisey Yazıtları hakkında ilk bilgileri vermesi bakımından önemlidir. Strahlenberg, eserinde Türk dilleri arasında Çuvaşça ve Yakutçadan da söz edip dillerin sözcük listelerini eserinde vermiştir.**

Bu alandaki önemli diğer bir araştırmacı ise Daniel Gottlieb Messerschmidt'tir (1685-1735). Kaleme almış olduğu "Sibirya Boyunca Keşif Seyahati" adlı beş cilt hâlinde yayımlamış olduğu eseri, Türkoloji açısından önem taşır. Yenisey Yazıtları hakkında bilimsel olarak bilgi veren kişi Messerschmidt'tir.

Rus araştırmacı Nikolay Mihayloviç Yadrintsev (1842-1894) ise ilk Orhun Abidesi olan "Köl Tigin Abidesi'ni" bulmuş, sonrasında "Bilge Kağan Abidesi'ni" de gün ışığına çıkarmıştır. "Tonyukuk Abidesi" ise 1897 yılında Yelizaveta Klements tarafından bulunmuştur.

C. ALTAY DİLLERİ TEORİSİ

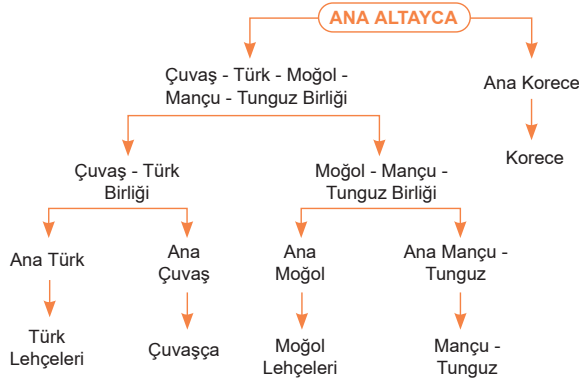
Altay dillerinin "Türk, Moğol, Mançu Tunguz, Kore, Japon" ortak bir kaynaktan geldiğini savunan ve bu görüşü tespit etmeye çalışan teoriye **Altay Dilleri Teorisi** denir. Bu dillerin kültür unsurlarını araştıran bilim koluna Altayistik, bu kültürü araştıran bilim adamına da Altayist denir.

Finli Gustaf John Ramstedt karşılaştırmalı Altay dil ekolünün kurucusudur.

Ramstedt, ilk çalışmasını Fin - Ugor dilleri üzerine yaptıktan sonra Moğol ve Türk dilleri üzerine çalışmıştır. Ramstedt Mongolistik üzerine çalışmıştır. Ramstedt Mongolistik kurucusu kabul edilir. Ramstedt Türk diyalektlerinden Nogay ve Kumuk Türkçeleri üzerine de çalışmalar yapmıştır. Ramstedt Altay dillerini ortak bir kaynaktan yani Ana Altaycadan getirmiştir. Ölümünden sonra basılan "Altay Dilbilimine Giriş" adlı eseri Türkçe, Moğolca, Mançu - Tunguzca ve Korecenin ses ve şekil unsurlarını karşılaştırmalı olarak ele aldığı en önemli eserleri arasında yer alır.

Wilhelm Schott'un Türkçe ve Çuvaşça için oluşturduğu denkliği, Ramstedt ileri bir aşamaya götürmüştür. Çuvaşcadaki gibi Moğolca "r" ve "l"nin, Türkçe "z" ve "ş"ye denk olduğunu ilk kez Ramstedt ortaya koymuştur.

Ramstedt'in Altay dilleri hususundaki düşüncelerini öğrencisi olan Nicholas Poppe devam ettirmiştir. Poppe, Türkoloji bölümünde Çuvaşça ile yoğun olarak ilgilenmiştir. Poppe'nin Altay dilleri hususunda, Ramstedt'e göre farklı düşünceleri bulunmaktadır. Bu düşüncelerin başında **Poppe, Altay dil birliğinden dört dilin ortaya çıkmış olduğunu düşünmektedir. Poppe'ye göre Ana Altayca aşağıdaki gibi şemalanır:**



ÖABT Çıkmış Soru

Bir Türk dili olmasına rağmen r/z ve l/ş ses denklilikleri bakımından Moğolcayla paralellik göstermesi ve çok erken dönemlerde Genel Türkçeden ayrılması ile de Altayistik ve Türkolojî çalışmalarında önemli bir yere sahip olan Türk dili aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halaçça B) Altayca C) Hakaşça
D) Çuvaşça E) Yakutça

Çözüm

Çuvaşça, Türk dilleri arasında, bir taraftan Moğolcaya diğer taraftan da Fin-Ugor dillerine olan yakınlığı ile özel bir yer tutar. Bu nedenle bir Türk dili olduğunun kanıtlanması uzun tartışmalardan sonra gerçekleşmiştir. Çuvaşların ataları olan Bulgar Türklerinin, Orta Asya Türk topluluğundan ayrılıp batıya doğru göç eden ilk Türk boyları içinde olmaları nedeniyle (bu göçün milat sıralarında gerçekleştiği düşünülüyor) Çuvaşça, Türk dilleri içinde en eski olanıdır ve tek başına Batı Türkçesini temsil eder. Çuvaşça, bir r/l dili olan ilk Türkçe Dönemi'nde Türk dil birliğinden ayrıldığı için yine bir r/l dili olan Ana Çuvaşçaya, buna karşılık diğer bütün Türk dilleri bir z/s dili olan Ana Türkçeye giderler.

Bu nedenle soru kökünde tanıtilen Türk dili, Çuvaşçadır.

Cevap D

NOT !

Altay dil birliği teorisine karşı çıkan Türkologların başında İngiliz Sir Gerard Clauson (1891 - 1974), Alman Gerhard Doerfer (1920 - 2003), Rus Aleksandr Mihayloviç Şçerbak (1928 - 2008) gelmektedir. Doerfer ve Clauson bu diller arasındaki ortak kavramın bir dilden başka bir dile geçen alıntı sözcükler olduğunu belirtmişlerdir. Bu iki bilim adamının ayrılığa düştüğü nokta ise alıntılamanın tarihlendirilmesi hususudur.

D. TÜRK DİLİNİN TARİHİ DÖNEMLERİ

Türk dilinin bugüne kadarki tarihlendirilmiş en eski yazıtı, VII. yy.a ait olan Coyren Yazıtı'dır. Bu yazıt mezar taşı olarak dikilmiş olup altı satırdan oluşmaktadır. Kültürümüzün en önemli belgeleri olan Orhun Yazıtları, Çoyren Yazıtı'ndan yaklaşık 40 yıl sonra yazılmaya başlanmıştır.

Moğolcanın en eski yazılı belgesi ise 1225 yılına ait olan Yesünke Taşı'dır.

Tunguzcanın en eski yazılı belgesi ise günümüzde ölü diller arasında bulunan Çučen diline aittir.

K. Grönbech Türk dilini Köktürkçeden başlayarak üç döneme ayırmıştır.

1. Eski Türkçe

- ✓ Köktürk ve Uygur

2. Orta Türkçe

- ✓ Karahanlı (Kaşgar), Çağatay, Kuman ve Eski Osmanlı

3. Yeni Türkçe

- ✓ Doğu Türkçesi:
Karahanlı, Turfan, Tarançı, Komul ve Kuça
- ✓ Batı Türkistan Lehçeleri:
Özbek ve Hive
- ✓ Güney Türkçesi:
Osmanlı, Türkmen ve Azeri
- ✓ Kuzey Türkçesi:
Altay, Abakan, Koybal, Uryanhay ve Soyon
- ✓ Kıpçak Türkçesi:
Başkurtça, Tatarca, Karakalpakça, Nogayca, Karaçay-Balkarca, Kumukça, Karayimce

Ana Altayca Dönemi

Türk dilinde en erken dönem olarak Altay Dil Birliği Dönemi gösterilmektedir. Türklerin, Moğolların, Korelilerin, Tunguzların bu ortak dil döneminde, dillerin farklı varyantlara sahip olduğu düşünülmektedir. Günümüz Türkiye'sinde dil alanında farklı ağızların bulunmasını örnekleyebiliriz.

İlk Türkçe Dönemi

Altay Dil Teorisi'ni kabul etmeyen bilim adamları için Türk dilinin dönemlendirilmesinde ilk evre olarak 5000 yıllık geçmişi olan İlk Türkçe Dönemi'dir. Bu dönem, Çuvaşça dâhil olmak üzere Türk dillerinin ata dönemi olarak kabul edilir.

Ana Türkçe ve Ana Çuvaşça Dönemi, miladın ilk zamanlarından itibaren Türk diliyle yazılmış olan ilk belgelerin bulunuşuna kadarki dönemi kapsamaktadır.

Eski Türkçe Dönemi (VII. - XIII. yy.)

Bu dönem Türk yazı dilinin başlangıç noktasıdır. Bu dönemden önce Türk diliyle yazılmış olan herhangi bir belge yoktur. Dönemin başlangıç aşaması Köktürkçedir. Türk isminin tarihi kaynaklarda ilk kez kullanıldığı dönemdir. Bu dönem Köktürkçe, Uygurca ve Karahanlı yazı dillerini içermektedir. Bu yazı dilleri arasında birtakım dilbilgisel farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar, genel olarak Türk boylarına ait olan ağız farklılıklarından kaynaklanır.

Köktürk Dönemi Eserleri**Köktürk Yazıtları**

- ✓ Orhun harfli metinlerle ilgili bilgi veren ilk kaynak Çin yıllıkları iken sonrasında XIII. yüzyıl İlhanlı tarihçisi Cüveynî "Târîh-i Cihângüşâ" adlı eserinde söz etmiştir.
- ✓ Köktürk Yazıtları üzerine ilk yayını yapan bilim adamı Radloff'tur.
- ✓ Köktürk yazısının tamamını ilk kez Vilhelm Thomsen tarafından 1893 yılında çözümlenmiştir.
- ✓ Köktürk Yazıtları'yla ilgili ilk çalışmayı, Türkiye'de Necip Asım (Yazıksız) yapmıştır.
- ✓ Köl Tigin Yazıtı, hükümdar Bilge Kağan tarafından 732'de diktirilmiştir. Bilge Kağan'ın ağzından yazılmıştır. Bilge Kağan Yazıtı ise oğlu Tenri Tigin tarafından

735'te diktirilmiştir. İki yazıt da dört yüzlü tek parça olup batı yüzleri Çince yazılmıştır. İki yazıtı da Köl Tigin'in yeğeni Yollug Tigin taşlar üzerine kazıyarak yazmıştır. Tonyukuk Yazıtı'nın dikildiği tarihin tahrip olması nedeniyle bilim adamları 732 sonrasında yazıldığını belirtmektedirler. Tonyukuk Yazıtı dört yüzlü iki dikili taş şeklindedir. Bu yazıtlar Köktürk Kağanlıklarının siyasi ve kültür tarihlerini yansıtan önemli belgelerdir.

✓ Orhun (Köktürk, Türk - runik) alfabesi Türkçenin yazımı için Türkler tarafından kullanılmış ilk alfabedir. Türkologlarca bu alfabe "runik" denmesinin sebebi, **runik adı verilen eski İskandinav kitabelerinin yazımında kullanılan harflere benzemesidir**. 1891'de Haikel "runik yazı" diye adlandırmıştır.

✓ Orhun alfabesinde 38 harf bulunmaktadır. Bu harflerin 4'ü ünlüdür. Ünlü işaretlerin her biri iki farklı sesi karşılamaktadır. Ünsüz harflerde ise 10 ünsüzün kalın ve ince olmak üzere iki şekli bulunmaktadır.

✓ Türk - runik harfleriyle yazılmış olan yazıtlar altı grup olarak değerlendirilmektedir. Bunlar:

1. Köktürk Yazıtları
2. Uygur Yazıtları
3. Yenisey Yazıtları
4. Hoytu - Tamir Yazıtları
5. Doğu Türkistan Yazıtları
6. Talas Yazıtları (Batı Türkistan)

Uygur Dönemi Eserleri**Budist Uygur Edebiyatı**

- Budist Uygurların eserlerinin çoğunluğunu Soğdca, Çince, Tohorca, Tibetçe ve Sanskritçeden yapılmış çeviriler oluşturmaktadır.
- Yapılan bu çevirilerin yanı sıra az sayıda da olsa özgün yapıtlar bulunmaktadır. Çeviri yazmaların büyük çoğunluğu ise Çince'den yapılmıştır.
- Bu eserlerden bazıları şunlardır:

Avadana ve Jataka

- Buda'nın yaşadığı çeşitli olaylar anlatılır.
- Genellikle bu dini kabul eden kimselere dinsel bilgi vermek için yazılmıştır.
- Topluluğa aktarılan bu hikâyeler genellikle "Sutralar" (Buda'nın vaazları) içinde verilmiştir.
- Bu hikâyeler aynı zamanda sahnelenmek için de yazılmıştır.

Maitrisimit

- Çeviri eserlerden olan bu eser, "körünç" yani sahne eseri şeklinde yazılmıştır.
- Bu eserin bir bölümü Buda'nın hayatından söz ettiği için "Avadana"lar arasına girerken diğer bir bölümü de Buda'nın vaazlarını içerdiği için "Sutra"lar arasında değerlendirilir.

Kalyanamkara et Papamkara

- Sahnelenmek için kaleme alınmış eserlerden biri de İyi Düşünceli Prense Kötü Düşünceli Prens hikâyesidir.

Budist Uygur edebiyatında Buda vaazlarını ele alan "Sutra"lar da kaleme alınmıştır. Büyük bir kısmı Uygurcaya çevrilmiş olup "Nirvanasutra, Suvarnaprabhasa sutra, Maytrisudur" adlı eserlerdir.

Altun Yaruk

- Sutraların en önemlisi 1910 yılında Malov'un gün ışığına çıkardığı "Suvarnaprabhasa" adlı eseridir.
- Eserin Uygurca adı Altun Yaruk'tur.
- Eser, Çince'den Uygurcaya Beşbalıklı Şingko Seli Tutung isimli bir bilgin tarafından çevrilmiştir.
- Eserin Leningrad'ta eksiksiz bir nüshası bulunmaktadır. Bu yazma üzerine ilk kez çalışan W. Radloff'tur.

Sekiz Yükmek

- Bu sahada Çince'den tercüme edilen uydurma "Sutra"lar da bulunmaktadır. Bu "Sutra"ların başında "Sekiz Yükmek" (Sekiz Yiğın) adlı eser gelmektedir.
- Eserin birçok nüshası bulunmaktadır.

"Sutra"lar arasında bulunan diğer bir eser de Kuanşi - im Pusa'dır. Leningrad'ta bulunan yazması üzerine ilk yayını W. Radloff hazırlamıştır.

Maniheist Uygur Edebiyatı

- Maniheist Uygur yazmaları küçük boyutludur.
- Yazmaların özenle oluşturulması ve noktalama işaretlerinin kullanılması bu yazmaları Budist yazmalarından ayıran önemli özellikleridir.
- Bu sahadaki eserler arasında dinî konulu metinler, tövbe duaları, manastır yönetmeliği gibi ürünler bulunmaktadır.
- Aynı zamanda ilk Türk şairi olarak nitelendirilen Aprın Çor Tigin'in de bir şiiri Maniheist yazmalar arasında bulunmaktadır.

Huastvanift

- Tövbe etmek amacıyla oluşturulan yazmaların en önemlisi "Huastvanift"tir.
- Eser, Uygur ve Mani alfabesiyle yazılmış olsa da Soğdca'dan çevrildiği düşünülmektedir.
- Eser üzerine 1904'te Müller çalışmaya başlamıştır.

Irg Bitig

- X. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir.
- Maniheizme ait birkaç unsur içerse de bir din kitabı değil fal kitabıdır.
- Köktürk alfabesiyle yazılmıştır.

Karahanlı Dönemi Eserleri**Kutadgu Bilig**

- Yusuf Has Hâcib tarafından kaleme alınmıştır. Hâcib eseri 1069-1070 yıllarında Balasagun'da yazmaya başlamış ve Kaşgar'da tamamlamıştır.
- Kutadgu Bilig "mutluluk ve kutsallık veren bilgi" anlamına gelmektedir.
- Eser, devlet idaresinin ne şekilde olması gerektiğini anlatmaktadır.
- Bu yönüyle siyasetname özelliği gösterir.
- Hâcib, eserini oluştururken Firdevsî'nin 1010 yılında kaleme aldığı Şeh-nâme adlı eserinden etkilenmiştir.

- Eserde dört soyut unsur kişileştirilip bunlara temsil ettikleri unsurlara göre belirli adlar verilmiştir.
- **Kün Togdı (hükümdar) adaleti temsil eder.**
Ay Toldı (vezir) bahtı ve ikbali temsil eder.
Ögdülmiş (vezirin oğlu) aklı temsil eder.
Odgurmuş (vezirin kardeşi) dünya işlerinin sonunu temsil eder.
- Bu yönüyle de eser alegorik nitelik taşımaktadır.

- Kutadgu Bilig'de bu karakterlerin dışında üç kişi daha bulunmaktadır. Bunlar Küsemiş (Ay Toldı başkente geldiği zaman ona yardım eden kişi), Kumaru (Odgurmuş'un müridi) ve Ersig'dir (hükümdarın mabeyncisi).
- Eser, didaktik özellik göstermesine rağmen eserde yer yer lirizmin görülmesi Hâcib'in duyarlı bir şair olduğunu gösterir.
- Eserde, aynı zamanda atasözleri ve deyimler yer alır.

KPSS
2024
ÖABT

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

VIDEO
DESTEKLİ

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ
TÜRKİYE COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ
KONU ANLATIMLI

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



Komisyon

ÖABT Sınıf Öğretmenliği Türk Tarihi ve Kültürü, Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6890-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

13. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardic Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız,

Bu kitap, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Sınıf Öğretmenliği Alan Bilgisi Testi (Türk Tarihi ve Kültürü, Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği) kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir. Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir.

Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar..



Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.



<https://depo.pegem.net/2023-oabtsinifogretmenligi-ka-guncelleme.pdf>

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



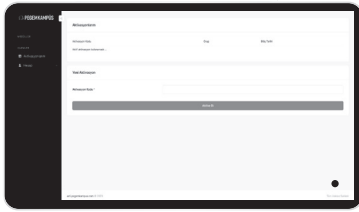
- 1 Kitapın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.



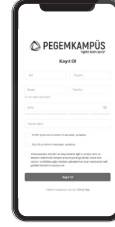
Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılırlarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:



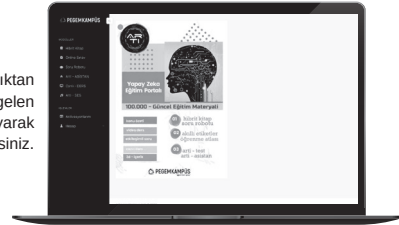
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.



Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.



Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.



Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.



Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

1. BÖLÜM: TÜRK SİYASİ TARİHİ

Genel Türk Tarihi	2
İslamiyet Öncesi Türk Tarihi	2
İslamiyet'ten Önceki Türk Devletleri	3
Türk İslam Tarihi	8
Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletleri	11
Moğol İstilasından Sonra Kurulan Bazı Türk Devletleri	17
Osmanlı Devleti	21
Beylikten Devlete (1302-1453)	21
Dünya Gücü Osmanlı Devleti (1453-1595).....	24
Arayış Yılları (XVII. Yüzyıl)	28
XVIII.Yüzyılda Değişim ve Diplomasi	31
En Uzun Yüzyıl (1800 - 1922)	35
II. Meşrutiyet Dönemi.....	46
Türkiye Cumhuriyeti Devleti Tarihi	54
I. Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı Devleti	54
Millî Mücadele'nin Hazırlık Dönemi	55
Samsun Raporu.....	56
Havza Genelgesi	56
Amasya Genelgesi	56
Erzurum Kongresi.....	57
Sivas Kongresi.....	57
Amasya Görüşmeleri.....	58
Misakımillî'nin Kabul Edilmesi.....	58
TBMM'nin Açılması.....	58
Sevr Antlaşması	60
Kurtuluş Savaşı Dönemi	60
Doğu Cephesi.....	60
Güney Cephesi.....	61
Batı Cephesi.....	61
Mudanya Ateşkesi Hükümleri.....	63
Lozan Antlaşması	64
Millî Mücadele'nin Sanata ve Edebiyata Yansımaları.....	65
Kurtuluş Savaşı'nda Öncü Kadınlar.....	66
Atatürk Dönemi Dış Politikası	67
1923-1932 Yılları Arasında Türk Dış Politikası	67
1932-1938 Dönemi Dış Politikası	68
Atatürk Dönemi İç Gelişmeler.....	69
Teşkilat-ı Esasiye'nin İlanı	69
Saltanatın Kaldırılması	69
II. TBMM'nin Açılması.....	70
Ankara'nın Başkent Olması	70
Cumhuriyet'in İlan Edilmesi	70

1924 Anayasası'nın Kabul Edilmesi	70
Halifeliğin Kaldırılması	71
Şeriyeye ve Evkaf Vekaleti'nin Kaldırılması (3 Mart 1924)	71
Ordunun Siyasetten Ayrılması	71
Atatürk Dönemi Siyasi Partiler ve Çok Partili Hayata Geçiş Çabaları	71
Cumhuriyet Halk Fırkası	72
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.....	72
Şeyh Said İsyanı.....	72
Mustafa Kemal Paşa'ya Suikast Girişimi	72
Serbest Cumhuriyet Fırkası	72
Menemen Olayı	73
Bursa Olayı.....	73
Vagon Lits Olayı	73
Razgrat Dolayı.....	73
Dersim Olayları.....	73
Hükümet Değişikliği	73
Atatürk İlke ve İnkılapları	73
Atatürkçülük ve Atatürk İlkeleri	80
Atatürk Sonrası Türkiye Siyaseti	81
İsmet İnönü Dönemi	81
Adnan Menderes Dönemi.....	82
Yumuşama Dönemi'nde Türkiye	83
Küreselleşme Dönemi'nde Türkiye	85
Çağdaş Türk Devletleri ve Toplulukları	88
Kafkasya.....	88
Orta Asya (Batı Türkistan)	88
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.....	89
Balkanlar.....	89
Ukrayna ve Kırım Tatarları	89
Rusya Federasyonu'ndaki Türk Toplulukları	89
Çözümlü Test	90
Çözümler	93

2. BÖLÜM: TÜRK KÜLTÜR VE UYGARLIK TARİHİ

Türklerde Devlet Yönetimi	95
İslamiyet Öncesi Türklerde Devlet Yönetimi	95
Türk-İslam Devletlerinde Devlet Yönetimi	96
Osmanlılarda Devlet İdaresi	97
Türklerde Hukuk	101
İslamiyet Öncesi Türklerde Hukuk	101
Türk-İslam Devletlerinde Hukuk	101
Osmanlı Devleti'nde Hukuk	102
Türklerde Ordu	103
İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Ordu	103
Türk-İslam Devletlerinde Ordu	103
Osmanlı Devleti'nde Ordu	104
Kara Kuvvetleri	105
Deniz Kuvvetleri	107
Türklerde Sosyal Yapı	108
İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Sosyal Yapı	108
Türk-İslam Devletlerinde Sosyal Yapı	109
Osmanlı Devleti'nde Sosyal Yapı	109
Türklerde Ekonomi	112
İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Ekonomi	112
Türk-İslam Devletlerinde Ekonomi	113
Osmanlı Devleti'nde Ekonomi	116
Türklerde Din ve İnanış	123
İslamiyet Öncesi Türklerde Din ve İnanış ..	123
Türk-İslam Devletlerinde Din ve İnanış	124
Türklerde Dil, Edebiyat ve Yazı	124
İslamiyet Öncesi Türklerde Dil, Edebiyat ve Yazı	124
Türk-İslam Devletlerinde Dil, Edebiyat ve Yazı	126
Osmanlı Devleti'nde Dil, Edebiyat ve Yazı	126
Türklerde Eğitim ve Bilim	128
İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Eğitim ve Bilim	128
Türk-İslam Devletlerinde Eğitim ve Bilim	128
Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Bilim	131
Türklerde Sanat	135
İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Sanat	135
Türk-İslam Devletlerinde Sanat	136
Osmanlı Devleti'nde Sanat	140
Çözümlü Test	145
Çözümler	148

3. BÖLÜM: TÜRKİYE COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ

Türkiye'nin Matematik (Mutlak) Konumu ve Sonuçları	153
Türkiye'nin Özel (Göreceli) Konumu ve Sonuçları	153
Türkiye'nin Jeopolitik Konumu	156
Medeniyetlerin Çıkış Noktası Türkiye	157
Dünyadaki Çatışma Bölgeleri ve Türkiye	157
Pakt - Birlikler ve Türkiye	158
Birleşmiş Milletler (BM)	158
Avrupa Birliği (AB)	159
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ)	159
Arap Birliği (Arap Ligi)	159
G7 Ülkeleri	159
Gelişmekte Olan 8 Ülke (D8)	159
Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)	159
İslam İş Birliği Örgütü (İİÖ)	160
Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Coğrafi Konumu ve Avantajları	160
Türkiye'nin Sınırları	160
Cevaplı Test	162
Türkiye'nin Yer Şekilleri	164
Türkiye'nin Jeolojik Özellikleri	164
Jeolojik Zamanlarda Türkiye	164
Türkiye'de Orojenik Hareketler	166
Türkiye'de Epirojenik Hareketler	166
Türkiye'de Volkanizma	167
Türkiye'de Depremler	168
I. Dereceden Deprem Alanları	168
Türkiye'de Yeryüzü Şekillerinin Genel Özellikleri	169
Türkiye'nin Ovaları ve Platoları	170
Türkiye'nin Ovaları	170
Oluşum Yerlerine Göre Ovalar	171
Türkiye'nin Platoları	172
Toprak Oluşumu	172
1. Fiziksel (Mekanik) Çözülme	172
2. Kimyasal Çözünme	172

Türkiye'de Başlıca Toprak Tipleri.....	173
Türkiye'de Topraklardan Yararlanma.....	174
Türkiye'de Heyelan.....	174
Türkiye'de Erozyon.....	174
Türkiye Akarsuları.....	176
Türkiye'de Akarsuların Oluşturduğu Aşındırma Şekilleri.....	178
Türkiye'de Akarsuların Oluşturduğu Biriktirme Şekilleri.....	179
Türkiye'de Rüzgârların Oluşturduğu Şekiller.....	180
Türkiye'de Buzulların Oluşturduğu Şekiller.....	180
Türkiye'nin Yer Altı Suları ve Kaynakları.....	181
Türkiye'nin Kaplıca ve Ilıcaları.....	182
Türkiye'de Karstik Şekiller.....	183
Türkiye'de Dalgaların ve Akıntıların Oluşturduğu Şekiller.....	184
Türkiye'de Kıyı Tipleri.....	185
Türkiye'de Göller.....	186
A. Doğal Göller.....	186
B. Yapay (Baraj) Göller.....	187
Cevaplı Test.....	189
Türkiye'nin İklimini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'de İklim Elemanları.....	191
Matematik Konumun İklim Etkisi.....	191
Özel Konumun İklim Etkisi.....	191
Türkiye'de Sıcaklık.....	191
Türkiye'yi Etkileyen Basınç Merkezleri.....	193
Türkiye'yi Etkileyen Rüzgârlar.....	193
Türkiye'de Nem ve Yağış.....	193
Türkiye'de İklim Tipleri.....	194
Karadeniz İklimi.....	194
Akdeniz İklimi.....	195
Karasal İklim.....	195
Türkiye'nin Bitki Örtüsü.....	195
Cevaplı Test.....	198
Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme.....	200
Türkiye'de Nüfus Sayımları.....	200
Nüfus Artışı ve Sonuçları.....	200

Türkiye'de Nüfusun Dağılımını Etkileyen Faktörler.....	201
Türkiye'de Nüfusun Seyrek Olduğu Yerler.....	201
Türkiye'de Nüfusun Sık Olduğu Yerler.....	201
Türkiye'de Nüfus Yoğunlukları.....	202
Türkiye Nüfusunun Özellikleri (Nüfus Yapısı).....	203
Türkiye'de Nüfus Politikaları.....	204
Gelecekte Türkiye Nüfusu.....	205
Türkiye'de Göçler.....	205
1. Türkiye'de Nedenlerine Göre Göçler.....	205
2. Türkiye'de Mekânlara Göre Göçler.....	206
İç Göçler.....	206
Dış Göçler.....	206
3. Türkiye'de Zamana Göre Göçler.....	207
Sürekli Göçler.....	207
Mevsimlik Göçler.....	207
Türkiye'de Yerleşme.....	207
Türkiye'de Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	209
Türkiye'de Yerleşme Şekilleri.....	209
Yerleşmelerin Sınıflandırılması.....	209
Türkiye'de Mesken Tipleri.....	215
Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası.....	217
Türkiye'nin Ekonomisini Etkileyen Faktörler.....	217
Cevaplı Test.....	218
Türkiye'de Arazi Kullanımı.....	220
Türkiye'de Yer Şekillerinin Arazi Kullanımına Etkileri.....	220
Türkiye'de Topraklardan Yararlanma.....	221
Türkiye'de Tarım (Ziraat).....	221
Türkiye'de Tarımı Etkileyen Doğal Faktörler.....	221
Türkiye'de Tarımı Etkileyen Beşerî Faktörler.....	222
Bitkisel Üretim.....	223
Türkiye'de Hayvancılık.....	227
Hayvancılığı Etkileyen Faktörler.....	228
Türkiye'de Hayvan Varlığı ve Coğrafi Dağılışı.....	228
Türkiye'de Ormancılık.....	230
Ormanlardan Yararlanma ve Orman Ürünleri.....	230
Ormancılığın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	230
Cevaplı Test.....	231

Türkiye'de Madenler	233
Madencilğin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi	235
Türkiye'de Enerji	235
Türkiye'de Enerji Kaynakları	236
Türkiye'de Sanayi	238
Sanayinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi	239
Türkiye'de Sanayinin Gelişimi	239
Sanayide Planlı Devre	239
Sanayi Kolları	241
Cevaplı Test	243
Türkiye'de Ulaşım	245
Türkiye'de Ulaşımı Etkileyen Doğal ve Beşerî Faktörler	245
Türkiye'de Ticaret	248
Serbest Ticaret Bölgeleri	249
Türkiye'de Boru Hatları	250
Türkiye'de Kültür ve Turizm	251
Türkiye'de Turizmi Etkileyen Faktörler	251
Doğal Faktörler	251
Beşerî Faktörler	252
Türkiye'nin Turistik Değerleri	252
A. Doğal Güzellikler	252
B. Tarihî Değerler	253
Cevaplı Test	254
Bölgesel Kalkınma Projeleri	256
Zonguldak - Bartın - Karabük (ZBK) Projesi	256
Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP)	256
Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi	256
Doğu Anadolu Projesi (DAP)	257
Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)	257
Cevaplı Test - I	258
Cevaplı Test - II	260

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ



Sevgili arkadaşlar:

ÖSYM tarafından yapılan alan bilgisi sınavı kapsamında (ÖABT) 6 tane tarih sorusu bulunmaktadır. Bu soruların üç tanesi "Türk Tarihi ve Kültürü", diğer üç tanesi ise "Uygarlık Tarihi" konularındandır. "Türk Tarihi ve Kültürü" dersi KPSS içeriğinden de yabancı olmadığınız konulardır. Kitabımızın bu bölümünde konunun ana eksenini akademik kitap desteğiyle derinleştireceğiz. Olabildiğince az sözle çok şey anlatmaya çalışacağız.

Çok değerli arkadaşlar, zaman zaman; "Tarihin konusu bu kadar uç noktalara varıyor mu?" şeklinde düşünebilirsiniz. Sizi anlıyor, siteminizi ve rahatsızlığınızı da paylaşıyoruz. Lakin tarih sorularının içerik olarak ne kadar derinlere inebileceğini hepimize 2014 - 2015 - 2016 - 2017 - 2018 KPSS ve ÖABT sınavları göstermiştir. Pegem Ailesi olarak üzerimizdeki büyük yükün, sorumluluğun farkındayız. Bu bilinç içerisinde sizlerin ideallerinizi, ideal haline getirdik ve sizlere mahcup olmamak için eksiksiz bir kitap oluşturmak için çaba harcadık. ÖABT için hazırladığımız bu kitabın KPSS Tarih konularınız için de tamamlayıcı olacağını biliyor çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

GENEL TÜRK TARİHİ

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Türklerin Adı

"Türk" adı etnik bir isim olmayıp siyasi bir ad olarak kullanılmıştır. Türk kelimesi, "**Olgunluk çağı**" (Kaşgarlı Mahmut), "**Töre sahibi**" (Ziya Gökalp), "**Güç, kuvvet, kudret**" (Nemeth), "**Kanunla düzenlenmiş halk**" (W. Barthold), "**Miğfer**" (Çin kaynakları), "**Türemek, çoğalmak**" (Arminius Wamberg), "**devlete bağlı halk**" (G. Dorfer (Dorfer) anlamlarında da kullanılmıştır. Araplar, Türk kelimesini terk edilmiş anlamında ifade etmiştir. Herodot ise Türk kelimesini "**Deniz kıyısında oturan adam**" olarak yorumlamıştır.

Türk kelimesinin yer aldığı Türklere ait ilk belge ise **Orhun Anıtları'dır**. Orhun kelimesinden "Türük" şeklinde söz edilmiştir. **Bizans** kaynaklarında, Orta Asya için "**Türkiye**" ifadesi kullanılmıştır. Türk kelimesi Kök Türkler ile siyasi bir kimlik kazanmıştır. Avrupalılar, XII.

yüzyıldan sonra Anadolu'ya "Türkiye" demiştir. Marco Polo, Anadolu'ya "Küçük Türkiye", Orta Asya'ya "Büyük Türkiye" demiştir.

Türklerin Anayurdu

Altay Dağları ve etrafı Türklerin ilk anayurdu. Anayurdu doğusunda Kingan Dağları; batısında Hazar Denizi; kuzeyinde Sibiry stepleri, Altay Dağları, Baykal Gölü, güneyinde ise Himalaya, Hindikuş, Karanlık Dağları bulunur.

Orta Asya'da bulunan en eski kültür merkezleri: **Anav, Afanasyevo, Kelteminar, Andronova, Karasuk, Tagar** şeklindedir.

- Anav (MÖ 4500-1000) Orta Asya'nın en eski kültürüdür.
- Minusinsk Bölgesi'nde ortaya çıkan **Afanasyevo** (MÖ 3000 - 1700), **Türklerin en eski kültürüdür**. Burada görülen brakisefal savaşçı beyaz ırk Türklerin ilk prototipi olarak kabul edilir.
- Tagar (MÖ 700-100) Orta Asya uygarlık merkezlerinden en yeni ve gelişmiş olanıdır.

Göçler, Sebepleri ve Sonuçları

Göçebe ve savaşçı Proto-Türkler MÖ 1700'den itibaren çevresine egemen olmaya başlamıştır. Atı evcilleştiren, tekerlekli araba yapan Türkler çevresel faktörlerin de etkisiyle göçebe hayat yaşamışlardır. Türklerin Orta Asya'dan göç etme sebepleri şunlardır:

- **İklim** şartları ve coğrafi koşullar
- **Boylar** arası **mücadele**
- Yeni yurt arayışı, özgür ve bağımsız yaşama isteği
- Dış **baskı**
- **Bağımsız** yaşama isteği
- **Hayvancılık** yapılması ve salgın hastalıklar
- **Otlakların** yetersizliği
- **Cihan hâkimiyeti** anlayışı
- **Nüfus** artışı
- Göç eden boyların birbirini etkilemesi

Göçebe hayatın sonuçları şunlardır:

- Türklerin farklı coğrafyalara gitmesi dil alanında **farklı lehçelerin** ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- Devlet, **boylar federasyonu** şeklinde örgütlenmiştir.
- Toplumsal **dayanışma** artmıştır.
- **Toprak mülkiyeti** anlayışı gelişmemiştir. Feodal sistem oluşmamıştır. Sermayeden kaynaklı sosyal sınıflaşma oluşmamıştır.
- **Yerleşik yaşam** özellikleri gelişmemiştir.
- **Hayvancılığa** dayalı ürünler **ihraç** edilmiştir, tarıma dayalı ürünler ise ithal edilmiştir.

- **Cezalar** ölüm gibi katı ya da **kısa** süreli olmuştur.
- **Savaşçı** özellikler gelişmiştir.
- **Yazılı kültürün** gelişimi (matbaa) **gecikmiştir**.
- **Dini** inançta, **doğacı** anlayış etkili olmuştur.
- **Kültürel etkileşim** artmıştır.
- Türk tarihini bir bütün hâlinde incelemek de zorlaşmıştır.
- Göçebe hayat ve istilalar Türk kültüründen günümüze kalan eserlerin de **azalmasına** sebep olmuştur.
- Duvar sanatı, **mimari kültür gelişmemiştir**. Doku-macılık ve çadır sanatı ise gelişmiştir. Sanat eserleri taşınabilir nitelikte yapılmıştır.

Türk göçlerinin, İran yaylası üzerinden Mezopotamya'ya kadar erişmesi muhtemeldir. Sümerlerin dil ailesi "Sami" ya da "Hint Ari" değil Türkçenin de dahil olduğu "bitişken" gruptadır.

Akademik Bakış

İskitler (Sakalar)

İskitler, yoğunlukla Kırım çevresinde yaşamışlardır. Kimmerler, Asurlular, Urartular, Medler ve Perslerle mücadele etmişlerdir.

- Bilinen en önemli hükümdarı **Alp Er Tunga**'dır. Ölümü üzerine "Alp Er Tunga Sagusu" söylenmiştir.
- Firdevsî, İran-Turan (Pers - İskit) savaşlarını anlattığı Şehname adlı eserinde Alp Er Tunga'dan **Efrasiyab** adıyla söz etmiştir. Alp Er Tunga'dan Yunan kaynaklarında "Maduva" olarak da söz edilir.
- **Alp Er Tunga** ve **Şu** İskit destanlarındandır.
- "**Tomris**" adında bir **kadın** hükümdarları vardır.
- **Atlı-göçebe** bir kavim olan İskitler, keçeden kubbeli çadır araba yapmışlardır.
- At hayvanının savaş aracı olarak kullanılmasını sağlayan "Üzengi" yi bulmuşlardır. Böylelikle at üzerinde ayağa kalkma ve ok atışı yapma imkânı da bulmuşlardır.
- Yoğurt, çökelek yapmışlar, kımız (**kısarak sütünden** yapılan bir çeşit içecek) içmişlerdir. Uzun etekli ceket ve **pantolon** giymişlerdir. Uzun konçlu ayakkabılar giyerken başlarına da sivri börtler takmışlardır. Altın ve gümüşten at koşum takımları ile kemer tokaları yapmışlardır.
- Gök Tanrı ve Şamanizm inançları yaygındı. Ölüm-den sonra yaşama inanmışlardır. Ölülerini "**kurgan**" denilen mezara eşyalarıyla gömmüşlerdir. Ölülerini **mumyalamışlardır**.

İSLAMİYET'TEN ÖNCEKİ TÜRK DEVLETLERİ

Türk Devletleri

Avrupa	Asya
1. Avrupa Hunları	1. Asya Hunları
2. Avarlar	2. Kök Türkler
3. Bulgarlar	3. Kutluklar (II. Kök Türk)
4. Macarlar	4. Uygurlar
5. Kıpçaklar	5. Kırgızlar
6. Hazarlar	6. Türgeşler
7. Oğuzlar	7. Akhunlar
8. Peçenekler	8. Sabarlar
	9. Kimekler
	10. Tabgaçlar
	11. Başkurtlar

Asya'da Kurulan Türk Devletleri

Asya Hunları

Moğolistan, Orhun-Selenga nehirleri ile Ötüken dolaylarında hâkimiyet kurmuşlardır. Asya Hun Devleti hakkındaki **ilk yazılı belge MÖ 318** yılında Çin ile yapılan **Kuzey Şansı Antlaşması**'dır.

- Hunlar, tarihin **bilinen ilk Türk devletidir**. Bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır. **Teoman; Tunguz, Yü-eçi ve Çin'e** yaptığı seferlerde başarılı olmuştur. Teoman'dan itibaren Çin ile yapılan mücadelelerin temelinde **İpek Yolu ticaretine** hâkim olma arzusu vardır. Çin, Teoman zamanında Hun akınlarını durdurmak için Çin Seddi'ni inşa etmiştir.
- Teoman'ın oğlu **Mete Han**, rehin olarak bırakıldığı Yüecilerden kurtularak, babasına karşı isyan ederek "**Tanhu**" (yüce, ulu) unvanıyla hükümdar olmuştur. Mete Han (MÖ 209-174), Moğollara, Tunguzlara ve Yüecilere karşı üstünlük sağlamış Çin'i Pai-teng'te mağlup etmiştir. Mete Han, Türklere millet olma bilinci kazandırmıştır.

*Mete Han, Çin'i mağlup etmesine rağmen Çin'e yerleşmemiş, bu ülkeyi **vergiye bağlamakla** yetinmiştir. Bunun sebebi Çin içerisinde Türk kültürünün yok olmasından duyduğu endişedir.*

Akademik Bakış

- Mete Han'dan sonra başa **Ki-ok** (MÖ 174-160) geçmiştir. Bu dönemde **Çin prensesleri** ile siyasal amaçlı evlilikler devam edilmiştir. Çinli prenseslerle siyasal amaçlı ilk evlilik Mete Han zamanında başlamışsa da zararları Ki-ok zamanında görülmüştür. Çin, **evlilikler** yoluyla Hun ülkesine casuslar sokak hanedan ailesinde ikilikler, entrikalar çıkartmıştır. Bu dönemde Türkler, Çin kültürüne özendirilmiş; kültürel açıdan **asimile** edilmek istenmiştir.

- Kün-çin zamanında (MÖ 160-126), Çin'in Orta Asya siyaseti değişmiştir. Çinli **Çang-hien'in** hazırladığı rapor neticesinde **Çin, ordusunu Türk usulüne göre eğitmeye** başlamıştır. Çin, Türklere karşı üstünlük sağlamıştır.
- Ho-han-yeh** zamanında (MÖ 58-31) ülke **ikiye ayrılmıştır**. Çin himayesinde bulunan Ho-han-yeh'e başkaldıran **Çi-çi**; Vu-sun, Ogur, Kırgız ve Ting-Ling kavimlerini kendisine bağlamıştır. Çi-çi Kağan: "Boyun eğmeyeceğiz. Zira öteden beri Hunlar kuvveti takdir eder, tabi olmayı hak görürler. Savaşçı özelliklerimiz sayesinde adı yabancıları titreten bir ulus olduk. Zira bilirler ki savaşta muharıplerimizin kaderi ölümdür. Biz ölsek de kahramanlığımızın şöhreti kalacak, çocuklarımız ve torunlarımız diğer kavimlerin efendisi olacaklardır." sözleriyle bağımsızlığın önemini ortaya koymuştur. Buna rağmen Doğu ve Batı Hunları Çin'in egemenliği altına girmekten kurtulamamıştır.
- Yu Tanhu (MÖ 18-46) zamanında Hunlar tekrar bağımsızlığına kavuşsa da Hun hakani **Punu zamanında Hunlar Kuzey - Güney** şeklinde ikiye ayrılmıştır (MÖ 48). Ancak Kuzey Hunları Siyenpilerin, Güney Hunları ise Çin egemenliği altına girmiştir.

Avrupa Hunları

Asya'da Çin hâkimiyetini reddeden Hun kavimleri batıya göç ederek **Balamir** öncülüğünde Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır. Hunlar ilk olarak **Got Devleti'ni mağlup** etmiştir (374). **Gotlar Vizigotlar üzerinde, Vizigotlar ise Alanlar üzerinde** baskı kurarak batıya doğru bir göç dalgasının yaşanmasına sebep olmuştur. **Kavimler Göçü** (375) olarak adlandırılan bu olayın sonuçları şunlardır:

- Avrupa Hun Devleti** kurulmuştur.
- Roma İmparatorluğu **doğu ve batı** olmak üzere ikiye ayrılmıştır. **Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkılmıştır**.
- Avrupa'da feodalite (derebeylik) sistemi oluşmuştur.
- Avrupa'nın siyasal birlikteliği bozulmuş, kral otoriteleri zayıflamıştır.
- Avrupa'da Hristiyanlık yayılmıştır. Kilisenin etkisi arttı. Skolastik felsefe, Avrupa'nın düşünce hayatında egemen olmuştur.
- Avrupa'nın etnik yapısı değişmiştir. İngiltere, Fransa, Almanya ve İspanya gibi devletlerin temeli atılmıştır.
- İlk Çağ sona ermiştir. Orta Çağ başlamıştır.
- Avrupa'da ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan karışıklık başlamıştır.

Hunlar, Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla beraber Trakya ve Kafkaslar üzerinden tekrar saldırıya geçmiştir. Hunlar Anadolu'da Kayseri ve Ankara dolaylarına kadar ilerlemişlerdir.

Avrupa Hun hükümdarı **Uldız** zamanında "**Zayıfa karşı güçlüyü desteklemek**" şeklinde özetlenecek bir dış politika uygulanmıştır. Hunlar bu dönemde **Bizans'a** baskı uygularken **Batı Roma İmparatorluğu** ile dostluk ilişkileri kurmuşlardır. Uldız; "**Güneşin battığı her yeri zapt edebilirim.**" sözleriyle dünya hâkimiyeti politikasını uygulayabilecek güçte olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde Türkler ilk kez Anadolu'ya girmiştir.

Hükümdar **Karaton** zamanında varlık gösteremeyen Avrupa Hunları Rua zamanında **Batı Roma ile Bizans'a karşı ittifak** yapmış Bizans'ı vergiye bağlamıştır. Rua'dan sonra başa **Attila** geçmiştir.

Avrupa Hun Devleti en güçlü dönemini Atilla Dönemi'nde yaşamıştır. **Attila** (434-453), ülkeyi **kardeşi Bleda** ile birlikte yönetmiştir. Bu dönemde Bizans Devleti'ni baskı altında tutarak Bizans hükümdarı **Theodosius ile Margus Barışı'nı** (434) yapmıştır. Bu anlaşmaya göre;

- Bizans ele geçirdiği **esirleri iade** edecektir.
- Bizans ödediği **vergiyi 350 altın libreden 700 altın libreye** artıracaktır.
- Ticari ilişkiler serbestçe** devam edecektir.
- Bizans'a sığınan **Hun kaçakları kabul edilmeyecek**, iade edilecektir.
- Romalı mülteciler ve esirler için Hunlara fideye ödenecektir.
- Anlaşma sürekli olacak, taraflar anlaşma koşullarına uygun davranacaktır.

Bizans, anlaşma hükümlerine uymayarak Hun kaçaklarını himaye etmiş, **Akatir İsyanı'nı** desteklemiştir. Hunların siyasi ve iktisadi çıkarlarının zedelenmesi üzerine **Attila, I. Balkan Seferi'ne** (441) çıkarak Belgrad ve Niş üzerinden **Trakya'ya** ulaşmıştır. Atilla Akatir ve Akoğur isyanlarını bastırmıştır. Batı Roma Devleti Başkomutanı **Aetius'un** verdiği güvence ile Bizans hükümdarı **Theodosius** ile **anlaşma** yapılmıştır. Lakin Bizans verdiği sözleri tutmamış, bu durum **II. Balkan Seferi'ne** sebep olmuştur (447). Sefer sonucunda **Anatolios Barışı** yapılmıştır. Bu anlaşma ile Bizans'ın ödediği vergi 3 kat artırılmıştır.

- ✓ *Attila, Avrupa'da saldırgan korku ve deşet sebebiyle "**Tanrı'nın Kamçısı**" ya da "**Cesur Kavimlerin Efendisi**" sıfatlarıyla tanınmıştır.*
- ✓ *Attila'nın Germenler ile yaptığı mücadeleler **Nibelungen Destanı'nda** anlatılmıştır. Nibelungen Destanı'nda Attila'dan "**Etzel**" adıyla söz edilmiştir.*
- ✓ *Avrupa Hunlarında hükümdarlık Atilla Dönemi'nden itibaren babadan oğula geçmeye başlamıştır.*
- ✓ *Attila zamanında Avrupa Hunları ve Bizans arasındaki sorunların çözümünde Bizans adına **Priskos**, Avrupa Hunları adına ise **Edekon** görev almıştır.*

Akademik Bakış

Batı Roma İmparatoru III. Valentinianus'un kızkardeşi **Honorina**, Attila'ya **nişanlanmak** için yüzük göndermiş, Attila bunun karşılığında çeyiz olarak Batı Roma İmparatorluğu'nun Honorina'nın payına düşen **yarısını** istemiştir. III. Valentinianus'un red cevabı üzerine **Attila Galya Seferi'ne** çıkmıştır (451). **Aetius ve Attila** arasında meydana gelen savaşın galibi kesin olarak belli değildir. İki taraf da önemli kayıplar vermiştir. Attila daha sonra İtalya üzerine bir sefer daha düzenlemiştir (452). İtalya seferi'nde

Roma kuşatılmış, üstünlük sağlanmış ise de Atilla, **Papa I. Leo'nun** isteği üzerine Roma'yı bağışlamıştır.

Atilla'dan sonra başa **İlek, Dengizik ve İnek** geçmiştir. Atilla sonrasında Avrupa Hun Devleti yıkılış sürecine girmiştir.

I. Kök Türk Devleti (552-630)

Kök Türk, “**göke mensup, ilahi Türk**” anlamlarına gelir. Kök Türkler, **Bumin Kağan** tarafından **Juan Juanlara** (Avar) karşı yapılan isyanla kurulmuştur. Devletin kurucu soyu “**Aşina**” (Kurt) kabilesidir. Devletin merkezi “**Ötüken**”dir. Türkler, Ötüken'e “**Toprak Ana**” adını vermiştir.

- **Bumin Kağan** ülkeyi kardeşi **İstemi Yabgu** ile beraber yönetmiştir. İstemi Yabgu ülkenin batısını özerk bir şekilde idare etmiştir.
- **Ko-lo Kağan**'ın bir yıllık idaresinden sonra başa **Mukan Kağan** zamanı **ülkenin en parlak dönemidir** (553-572). **Mukan Kağan**; **Kitanlar, Kırgızlar, Avarlar ve Çin** ile mücadele etmiştir. Çin'i baskı altında tutarak İstemi'nin batıdaki politikalarını kolaylaştırmıştır. Kök Türkler, **İpek Yolu'na** hâkim olmak için **Sasanilerle** birleşerek **Akhunlara** son vermişlerdir (557). Kök Türkler, daha sonra **Sasanilere** karşı **Bizans** ile ittifak yapmıştır. Kök Türkler, Orta Asya'dan Bizans'a ilk kez **resmî elçi** gönderen devlet olmuştur. Bizans ise Kök Türklerle **Zemarkhos'u** elçi olarak göndermiştir.
- **Mukan Kağan**'ın ölümünün ardından başa önce **Tapo Kağan** sonra ise **İşbara Kağan** geçmiştir. Çin, İşbara Kağan'dan Türk töresinden vazgeçmesini istemişse de **İşbara Kağan** bunu reddetmiştir. Çinli diplomat Çang-Şeng'in tahrikleri sonucunda **Kök Türk Devleti** ikiye ayrılmıştır (582).
- Doğu Kök Türk Hakanları arasında Tulon, Kimin, Şipi, Çulo ve Kieli bulunur. Çin'in izlediği “Böl ve yönet” politikalarına **Kieli'nin** tecrübesizliği de eklenince ülkede güven ortamı zedelenmiştir. Doğu Kök Türkler **Çin'in egemenliği** altına girmiştir (630).
- İstemi'nin oğlu **Tardu** öncülüğünde kurulan **Batı Kök Türk Devleti** İran ve Çin sınırlarında hâkim olmak için çalışmıştır. Çin tarafından kışkırtılan **Töles, Karluk, Onok** gibi Türk boylarının **ayaklanmasıyla** zayıflayan Batı Kök Türkler Çin'in egemenliği altına girmiştir (659).

Çin egemenliğinde bulunan Türkler; **Kürşad, Tu-çi** gibi kişilerin öncülüğünde çeşitli isyanlar çıkarmıştır. **Kürşad İsyanı**; **Kürşad**'ın otuz dokuz arkadaşıyla Çin sarayını ele geçirmek istemesiyle başlamış ancak başarısızlıkla sonuçlanmıştır. **Kürşad**, başarısız olsa da Türklerde bağımsızlık düşüncesinin simge ismi olmuştur.

Akademik Bakış

II. Kök Türk (Kutluk) Devleti (680-745)

İkinci Kök Türk Devleti, **Kutluk Kağan** tarafından kurulmuştur. Kutluk Kağan'a “**İlteriş**” unvanı verilmiştir. Kutluk Kağan bir yandan Çin, **Ki-tan** ve **Oğuzlara** akınlarda bulunurken diğer yandan ülkeyi teşkilatlandırmıştır.

İlteriş'ten sonra başa **Kapgan Kağan** geçmiştir. Kapgan Kağan; Çin'i baskı altına alarak burada bulunan Türkleri ülkesinde toplamaya, **Türk kavimlerini bir bayrak altında toplamaya** çalışmıştır. Kapgan Kağan'ın Türk boylarına karşı barış dili yerine **şiddet dili** kullanması kendisine karşı Türk boylarında tepkinin oluşmasına sebep olmuştur. Çin ile anlaşılan **Bayırku Türk boyu** Kapgan Kağan'ı pusuya düşürerek öldürmüştür (716). Kapgan Kağan'ın büyük oğlu olan **İnel Kağan**'ın devlet yönetimindeki beceriksizliğinden dolayı “**İnel Kağan İhtilali**” yaşanmıştır.

Kapgan Kağan'dan sonra ülkedeki siyasi istikrar **Bilge Kağan** tarafından sağlanmıştır (716-734). **Bilge Kağan** ülkeyi kardeşi **Kültigin** ile beraber idare etmiştir. Kendilerine **Vezir Tonyukuk** da yardımcı olmuştur. Bu dönemde Türk boylarına iyi davranılarak **Çin ve Kitanlar** üzerine akınlar yapılmıştır. **Bilge Kağan**'dan sonra ülkede siyasal istikrar bozulmuştur.

Bilge Kağan, şehirlerin surlarla çevrilmesini, Budizm ve Taoizm'in tanıtılmasını Kurultaya önermiş ancak bu öneriler kurultaya reddedilmiştir.

Dikkat

Orta Asya'da Türk birliğinin sağlanması sırasında baskı altına alınan Türk boylarından **Uygur, Basmil ve Karluk** Türk boyları Kök Türklerle karşı ayaklanmışlardır. Bu ayaklanma sonrasında devlet yıkılmış yerine **Uygur Devleti** kurulmuştur.

Kutluk Devleti'nin Önemli Özellikleri

- **Türk** adıyla tarihte kurulan ilk devlettir.
- Orta Asya'da kurulan **İkinci Türk Devleti**'dir.
- **Parayı** kullanan ilk Türk Devleti'dir.
- Türk tarihi ve edebiyatına ait **ilk yazılı eser** olan “**Orhun Anıtları**”nı dikmişlerdir. Bunlar **Tonyukuk, Bilge Kağan** ve **Kültigin** adına dikilmiştir.
- **Bozkurt** ve **Ergenekon** destanları Kök Türklerle aittir.
- Orhon harfleriyle, Türklerle ait **ilk millî alfabeyi** oluşturmuşlardır. Bu alfabeyi okuyan kişi **Wilhelm Thomsen**'dir.



Ben Kimim?

(Tonyukuk)

- Kök Türklerin **Bismarc**'i olarak tanımlanırım.
- İlk Türk tarih yazarı olarak da bilinirim. Adıma diktirdiğim **Orhun Anıtı**'nı ben yazdım.
- II. Kök Türk Devleti'nde **İlteriş (Kutluk) Kağan Kapgan, Kağan ve Bilge Kağan** dönemlerinde vezirlik yaptım. Dönemin siyasetinde etkili oldum.

Uygur Devleti (744-840)

Dokuz Oğuz boyunun kendilerine katılmasıyla beraber “**On-Uygur**” olarak da adlandırılan bu devletin kurucusu **Kutluk Bilge Kağan**’dır. Devletin başkenti “**Ötüken**”dir. Daha sonra ülke güvenliğini sağlamak için başkent Ötüken’den Karakorum’a taşınmıştır.

Uygur Hükümdarı **Moyen-Çur, Talas Savaşı** sırasında çıkan isyanları bastırmak için **Çin’e** yardım etmiş, karşılığında Çin hükümdarının kızıyla evlenmiştir. Bu dönemde Uygurlara bağlı **Karluk, Yağma, Çiğil, Tuhsi** boyları İslamiyet’i kabul etmiştir.

Bögü Kağan zamanında et yemeyi yasaklayan, barışçı ve tapınaklı bir din olan “**Mani Dini**” resmî din olarak kabul edilmiştir. Mani dininin kabulünün sonuçları şunlardır:

- **Tarımsal** faaliyetler gelişmiştir.
- **Yerleşik** hayata geçilmiş, köy ve şehir kültürü gelişmiştir.
- **Savaşçı** özellikler zayıflamıştır.
- **İbadethaneler** inşa edilmiştir.

Baga Tarkan zamanında isyan eden **Kırgızlar** Ho-sa zamanında Uygurlara son vermişlerdir. Dağılan Uygur topluluklarından bir kısmı **Kansu** bölgesine, diğer kısmı ise **Doğu Türkistan**’da **Turfan** bölgesine yerleşmiştir. Her iki Uygur koluna da **Moğollar** son vermiştir. Kansu bölgesindeki Uygurlar “**Sarı Uygurlar**” adıyla yaşamlarını sürdürmektedirler.

Uygurların Diğer Özellikleri

- Uygurlar yerleşik **mimariye** örnek eserler vermişlerdir.
- **Moğol** yaşantısını etkileyerek onların **Türkleşmesi**ni sağlamışlardır.
- Çinlilerden **kâğıdı** ve **matbaayı** öğrenmişler ve kullanmışlardır.
- **Kütüphaneler** kurmuşlardır. Uygurlar tarafından basılan kitaplar arasında Sekiz Yükme (Sekiz Yiğit), İrk bitik, Altun Yaruk (Altın Işık) bulunur. Altun Yaruk ve Sekiz Yükme “Budizm”i anlatırken İrk Bitik ise Mani Dinine ait fal kitabıdır.
- **Soğdlardan** aldıkları **alfabeyi** geliştirerek 18 harften oluşan **Uygur** alfabesini kullanmışlardır.
- **Türeyiş ve Göç** Destanları Uygurlara aittir.
- Çiçek ve göz hastalıkları için tedavi geliştirmişlerdir. İnsan vücudunda “Kırık” tedavisi uygulamışlardır.
- Hükümdarlarının “Ay Tengri” unvanını kullanmışlardır.
- Planlı ve örgün eğitim faaliyetlerini başlatmışlardır.
- Anadolu beyliklerinden, **Eretnağullarının Uygur asıllı** olduğu düşünülmektedir.

Hazar Devleti (630-1006)

Kafkaslarda ve Karadeniz’in kuzeyinde yaşamışlardır. **Museviliği** benimseyen ilk ve tek Türk devletidir. **Bizans, Emevî, Abbasi ve Ruslarla** mücadele etmişlerdir.

- **Hz. Osman** Dönemi’nde İslamiyet’in kuzeye yayılmasını “**Belencer Savaşı**”yla engellemişlerdir.
- **Barışçı** bir toplumdur. **Ticaret** hayatı gelişmiştir. **Ücretli bir orduya** sahiptirler.
- Adalet ve hoşgörüye önem vermişlerdir. Kurdukları **mahkemelerde farklı** dinlere mensup kişilere temsilci bulundurma hakkı vermişlerdir. Kurdukları şehirlerde **cami, kilise, havra** gibi farklı ibadethaneler yan yana bulunmuştur.
- **Sasanilere** karşı **Bizans** ile **ittifak** yapmışlardır.
- 965 yılında Kiyef (Kiev) Rus Knezliği tarafından yıkılmıştır.
- Slav toplumlarını yönetim olarak etkilemiştir. Rus ve Macar devletlerinin kuruluşuna zemin hazırlamıştır. Rus beyleri bazen kağan unvanını kullanmışlardır.

Kırgızlar (840-1207)

Uygurları yıkarak kurulmuşlardır. **Moğol egemenliğinde** yaşayan ilk Türk kavmidir. **Ötüken** bölgesini, Moğol istilasından koruyamamışlardır.

- **Manas** Destanı’na sahiptirler.
- **Yenisey** Yazıtları, Kırgızlardan kalmıştır.
- **Moğolların Türkleşmesinde** de etkili olmuşlardır.

Türgişler (634-766)

Issık Gölü civarında **Baga Tarkan** tarafından kurulmuşlardır. **Başkent Balasagun**’dur. Doğu Kök Türklerle karşı **Çin ve Kırgızlar ile ittifak** yapmışlar.

- Türk tarihinde **kendi adına para bastıran** ilk hükümdar Baga Tarkan’dır. Parada **Çin ve Arap etkisi** görülür.
- **Yerleşik hayata** geçmişler, ticaretle uğraşmışlardır.
- **Emevîlere**, karşı **Sulu Kağan** öncülüğünde mücadele ederek İslamiyet’in yayılmasını “**Haristan Savaşı**” ile durdurmuşlardır.
- Türgişlere **Karluklar son** vermiştir.

Akhunlar (Eftalitler)

Uar ve Hun adlı iki Türk kabilesi tarafından kurulmuştur. 457’de **Heftal** adlı Türk ailenin yönetimine girmişlerdir. **Akhunlar, Sasanilerin** iç işlerine karışarak **Firuz’u tahta** çıkarmışlardır. **Mazdek İsyanı’nın** bastırılmasında bu ülkeye yardım etmişlerdir. Ülke sınırlarını **Kuzey Hindistan’da** genişleterek **Gupta Devleti’ni dağıtmışlardır**. **Kök Türkler**, Sasanilerle ittifak yaparak Akhunlara son vermiştir (557).

Tabgaçlar (356-556)

Tabgaç, “**ulu, muhterem**” anlamlarına gelir. Tabgaçların başkenti, “**Tai**”dir. En ünlü hükümdarı **Tai-wu’dur**. Avar, Hsia ve Çin’e karşı üstünlük sağlayan Tabgaçlar “**Budizm**” inancını benimsemişler millî benliklerini kaybederek Çin egemenliği altına girmişlerdir.

Sabarlar

Kuzey **Kafkasya** ve **Batı Sibirya’da** kurulmuştur. Bizans’a karşı **Balak Han** zamanında **üstünlük** sağla-